Бүгү чүрттарның пролетарийлери, каттыжынар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 144 (10436) | 1977 чылдың июнь 21, вторник | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 көн.

БҮГҮ ТЫВА БАДЫЛААН

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын демдеглээривис бо чылын ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге болган соңгулдалар бистиң республикага күш-ажылчы болгаш политиктиг улуг көдүрлүүшкүннүң байдалында эрткен.

Тывының ажылчы чоннары Коммунистиг партияның болгаш Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын түрүктүн ханызындан деткип, Төрээн чурттун күүү-шыдалын улам, быжыглаар дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Кызыл

Ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтеринге соңгулдалар Тыва АССР-ниң найысылалы Кызыл хоорайга эн организастыг болуп эрткен.

Эртенгиниң алды шак четпээнде-ле Кызылдың чурттакчылары соңгулда участоктарынче чоруп эгелээн. Байырлал ёзузу-биле хаас-шинии кылдыр кеттинишкен кызылчылар чоннуң төлептиг ооллар, кыстары дээш боттарының бадылаашкының бээрибиле соңгулда участоктарынче чоруп турганнар. Бистиң хоорайывыс магалыг өзүп, хөгжүп орар. Ооң бир толаргай чижээ бо. Бир эвес моон мурнунда чер-чер Советтеринге болган соңгулдалардың үезинде Кызыл хоорайга 24 соңгулда участогу турган болза, бо соңгулдалардың үезинде оларга дөрт соңгулда участогу немешкен.

Кызылдың чурттакчыларындан ажылчы чоннар депутаттарының хоорай Советиниң депутаттарының кандидаттары дээш барык 38 муң кижи боттарының бадылаашкының бертен. Соңгукчулар бо хире хойдаа болза олар хүнүүн бирги чартында бүрүн бадылааканнар.

Кызылдың № 1 АТБ-зиниң соңгулда участогу. Республикада мурнакчы бүдүрүлгелериниң бирээзи бо коллективтиң чоланчылары боттарының депшиниң алганы кандидаттары дээш бадылаашкының бээрибиле эрте-ле чедип келген болдулар. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры Ю. Н. Зюзин болган ооң-даа өскелериң кады ажылдан турар эш-өөрү Кызыл хоорай Совединиң депутаттарының кандидаттарына депшиткен. РСФСР-ниң Дээди Совединиң депутады А. И. Галайко, коммунистиг күш-ажылдың шалынчызы В. И. Черменев болган ооң-даа өске кезек чоланчылар бадыланкаш, Абаканче түүк сөөртүп чоруптулар.

Кызылдың өске-даа бүдүрүлге черлериниң ажылчыннары соңгулда хүнүн күш-ажыл-биле демдеглеп эрттиргеннер.

Республика найысылалының № 7 Ленин соңгулда-участогу. Эртенгиниң алды шак-даа четпейн турда, аңаа соңгукчулар чыгыын кээн эгелээн. Бижи бүрүү хаас-шинии кылдыр кеттинишкен, байырлал ёзузу илдеп турган. Ырыпоор, хөгжүм-музыка чаңгыланып турган. Соңгукчулар өскө ажыл-агый техникумунуң чаныга дыка хөй кылдыр чыгыын кээн-ле турганнар. Таптыг-ла алды шак турда, Совет Эвилелиниң гимниин чаңгыланып үнген. Соңгулда участогунуң даргазы З. Тутатчикова чыыларганнарны боттарының хамаатты хүлээлгеан күүседиринче чалаан. Бир-ле дугаарында пенсионер Монгуш Серен бюллетеньни алган, мынча дээн: мен бүгүн аас-кежиктиг, амыр-тайбың чурттаанга дээш, Коммунистиг партия, ооң Л. И. Брежнев баштаан ленинчи ТК-зы дээш бадылаан тур мен.

Соңгулда харжаанга «Тыва коммунэнергонуң» капитал тудуг кылдынының начальниги А. Матюшков чедип келген:

— Эргим эштер! Эн-не шынны демократия — совет демократияны өзүтаар бодумнуң хамаатты хүлээлгемни күүседир мурнунда Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болган Совет чазактың тайбыңга ынакшылдыг даштыкы политиказын бүрүү-биле деткип, чүүлдүгүнүн турарыысты медеглеп каакан тур мен. Чоокта чаа бистиң партиявыстың Чингине секретары, эш Л. И. Брежневти СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазынга соңгаан болгай. Чер кырыына тайбың дээш, кижилериң аас-кежик—келир үеан дээш шылгарангай демиселчи Леонид Ильич Брежневтиң СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазының албан-хүлээлгезин дакпырлаашкына бүгү совет улус өөрүшкүлүг байырын чедирип, ооң буянныг ажыл-чорудулгазынга чаа-чаа чедишкиннерни күзеп турарлар. Мен бүгүн коммунистиг болгаш партия кежигүнү эвестериниң блогу дээш, коммунизм дээш бадылан тур мен.

Хүндүскүнүн 12 шакка чедир № 7 Ленин соңгулда участогунуң соңгукчулары боттарының хамаатты хүлээлгезин күүседипкеннер.

* * *

Кызылдың өске-даа соңгулда участоктарында соңгулдалар эн организастыг эрткен.

Чөөн-Хемчик

Чоннуң төлептиг ооллар, кыстары ажылчы чоннар депутаттарының чер-чер Советтериниң депутаттарына соңгуур үнүн бээр дээш Чөөн-Хемчиктиң бүдүрүлгелериниң, совхозтарының ажыл-ишчилери, албан-хаакчылар, өөренгичилер эртенгиниң алды шак четпээнде-ле соңгулда участоктарынче шуужүп эгелээннер.

Кызыл-Тайганың соңгулда участогунга бир дугаарында «Сүт-Хөл» совхозтуң суттатчылары Октябрь Революциязы ордениниң эдилекчизи 72 харлыг Ондар Ыймажан чедип келген.

— СЭКП ТК-ның Чингине секретары, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы эш Л. И. Брежневтиң баштаанды Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болган Совет чазактың иштикі болза даштыкы политиказын бүрүү-биле чүүлдүгүнүн деткип, делегейге тайбың, кады ажылдажылга дээш бадылаанар.

— Чугула политиктиг документ—СССР-ниң чаа Конституциязының төлевилелиг чугаалажын турар база Улуг Октябрьның 60 чыл ою болур чылда бир дугаар соңгулдага киришкеним улуг аас-кежик, ол мөзөө кажан-даа утпаадырбас. Төрээн чурттуңнуң чечектелишкини дээш бадылаанг, аңаа болумнуң үлүүм киирер дээш кызымак ажылдаар мен—деп, Бижиктиг-Хая сүт-бараан фермазының саанчызы Светлана Күжүгет чугаалаан.

Эртенгиниң 10 шакта районнуң он чеди соңгулда участогунуң бежи бадылаашкының дооскан. Кызыл-Тайга, Бижиктиг-Хая, Кара-Суг соңгулда участоктары ажылын организастыг эрттиргеннер.

Дажы-Доржу, «Искра» колхозтуң колхозчузу Монгуш Мунуп болган оске-даа соңгукчулар чүве чугаалаан, СЭКП ТК-ның май (1977 ж.) Пленумунуң шиитпирлерин түрүктүн ханызындан шаңнаа-биле чүүлдүгүнүн деткээн, социалистиг Төрээн чурттуңнуң чечектелишкини, делегейге быжыг тайбың дээш бадылаашкының бергеннер.

Эртенгиниң 7 шакта районнуң соңгукчуларының 50 хуузу бадылаан. Ак-Даш, Кызыл-Тайга суурларда, Өртеи-Арыгда, Манчүректе соңгулда участоктары бадылаашкыны хамыкты мурнай дооскан.

Барыын-Хемчик

Чер-чер Советтериниң соңгулдаларының хүнүнге барыын-хемчикчилер күш-ажылчы болган политиктиг бедик көдүрлүүшкүнүүр ажыраашканнар. СЭКП-ниң XXV съездиниң шиитпирлерин амыдыралга боттандырар дээш районнуң чер болганда социалистиг чарышты калбарткан. «Хемчик» совхозтуң суттатчыдары чаагай дужуттуг остурүн алыры-биле кызымак ажылдап турардар. Олар тарылга мурнунуң суттарылгазын шыпырлыг дооскаш, өйүгү суттарылганы чорудун эгелээн. Ажыл-агыйның суттаза өскүүр 2230 га черин июнь 29-та доозар сорулганы салганнар. «Шекпээр» совхозтуң Суг-Кажаа сүт-бараан фермазының көргүзүлгери багай эвес.

Июньнүң 19-та—соңгулдалар хүнүнде боттарының бадылаашкының бээр дээш ажылдыннар, албан-хаакчылар, өөренгичилер айыткан шак четпээнде-ле соңгулда участоктарына четкелеп келгеннер. Олар бадылаашкының берип тура, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болган Совет чазактың иштикі база даштыкы политиказын бир үн-биле чүүлдүгүнүн деткан, делегейге тайбың, кады ажылдажылга дээш бадылаанар.

— Чугула политиктиг документ—СССР-ниң чаа Конституциязының төлевилелиг чугаалажын турар база Улуг Октябрьның 60 чыл ою болур чылда бир дугаар соңгулдага киришкеним улуг аас-кежик, ол мөзөө кажан-даа утпаадырбас. Төрээн чурттуңнуң чечектелишкини дээш бадылаанг, аңаа болумнуң үлүүм киирер дээш кызымак ажылдаар мен—деп, Бижиктиг-Хая сүт-бараан фермазының саанчызы Светлана Күжүгет чугаалаан.

Эртенгиниң 10 шакта районнуң он чеди соңгулда участогунуң бежи бадылаашкының дооскан. Кызыл-Тайга, Бижиктиг-Хая, Кара-Суг соңгулда участоктары ажылын организастыг эрттиргеннер.

Улуг-Хем

Эртенгиниң 6 шак четпээнде-ле районда чаарбы дөрт соңгулда участогунга соңгукчулар боттарының хамаатты хүлээлгезин күүседири-биле четкилеп келгеннер. Ылаңгыы Чаа-Хөл соңгулда участогунга чоннуң хаймы кончуг болган.

Бадылаашкының шагы четкен. «Найырал» созхозтуң суттатчылар звенозунуң удуртукчузу Ховалыг Очур бир дугаарында соңгулда бюлетеньни алган, мынчаар чугаалаан:

— Пенсионер назылыг мен, ынчалза-даа Төрээн чурттумнуң экономиказын быжыглаар хөрөнге биче-даа бол үлүүмүм киирер дээш кызым ажылдан чор мен. Бистиң звено тарылга мурнунуң суттарылгазын шыпырлыг чоруткан. Ийиги суттарылганы чорудун тур бис, кижи бүрүү-ле нормазын ажыр күүседип турар. СССР-ниң чаа Конституциязының төлевилелинде ажылдаар эргенин ужур-дужаан улам улаттыргаан, мынчагаан аныяк ажыл-ишчилерни шынчы, бүдүрүүлүг ажылдаарынче кыйгырым. Коммунистиргиниң болган партия кежигүнү эвестериниң блогунуң кандидаттары дээш бадылаадым.

Соңгулда участоктарына чүве чугаалаан соңгукчулар чоокта чаа эткен ССРЭ-ниң Дээди Совединиң алдыгы сессиязына СЭКП Төп Комитетиниң Чингине секретары эш Леонид Ильич Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазына соңгаанын бир эп-сеткилдиг чүүлдүгүнүн деткээн, ооң хөй талалыг партия база күрүне ажыл-чорудулгазынга улуг-улуг чедишкиннерни күзөөннер.

Эртенгиниң 10 шакта районнуң бүгү соңгукчуларының 80 хуузу бадылаашкының бергеннер. Тос соңгулда участогунга бадылаашкын доозулган, оларның иштиведе Хөндергеге, Кара-Тал, Эйлиг-Хем соңгулда участоктары өскелери мурнаан.

Районнуң чер-болгаңында ажылчы чоннуң массалыг сеңгүүстөөшкини, спортчу маргылдаалар, концерттер болгулаан.

Чер-чер Советтеринге ооң-гулдалар районда бедик күш-ажылчы болган политиктиг көдүрлүүшкүнүүр байдалында эткен.

Таңды

Эртенгиниң алды шак четпээнде-ле соңгулда участоктарына соңгукчулар чыгыын келгеннер. ССРЭ-ниң 50 чылы аттыг совхозтуң тову. Бадыдаашкын эгелээриниң ырак мурнунда-ла хөй чон чыгыын келген. Эртенгиниң алды шак. Межегейжилер бадылаашкының берип эгелээн. Ынак Төрээн чурту, тайбың чаагай чуртталга, аас-кежиктиг амыдырал дээш бадылаашкының кижи бүрүү берип турган. Совхозтуң оске-даа суурларына соңгукчулар бадылаашкыны дүүш четпээнде-де доозупкан.

Таңдының бүгү суурларына чер-чер Советтеринге соңгулдалар организастыг, политиктиг бедик деңнелге эткен. Ол хүн суурларга ооң концерттер база болгулаан. Бай-Хаактың бот-тывынгыр артистери Балгазынга болган оске-даа суурларга ооң көргүзүн чораан. Элегес суурда каш чыл улаштыр аалдан кээн турар Күйбышевтиң ужар чүүл институдунуң тудугжу студентилер отряды соңгулда хүнүнде концерт көргүскен.

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнү ССРЭ-ниң чаа Конституциязының төлевилелиг чугаалажын турар үеде эртин турары-биле база онзагай болган. Совет кижинин эргелериниң улам калбарын турарынга кым-даа чоргаарланыр. Таңдыжылар ол дээш бадылаанар.

Бии-Хем

Чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнүн бии-хемчилер күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүн-биле утказынар. Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг үткүүр дээш социалистиг өөрүш-ажылчы-ишчилерни соруг киирип турар. Ажыл-агыйлардан «Кызыл таваачын» совхозтуң күрүнеге сүт садарының чартык чыл планын хуусаазыдан эрте күүседир сорулганы салган.

Районнуң бүгү суурларына, Туран хоорайга соңгулда организастыг эгелээн. Аржаан суур. Эртенгиниң алды шак. Соңгулдага эн баштай киржип турар, ук совхозта саанчы Римма Тамбажык бадылаашкының берип тура мынча деп чугаалаан:

— Коммунистиргиниң болгаш партия кежигүнү эвестериниң бүзүлбас блогунуң кандидаттары дээш бадылан тур мен. Чоннуң эң төлептиг ооллары, кыстары бөгүн соңгул тур бис. Депутаттарның ажылжиннге чедишкиннорни күзедим. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чылын төлептиг үткүүр дээш ажыл-хөрөктөривиске чедишкиннерлиг болуулунар!

Районнуң ажылчы чоннарының соруг киришкиниң улам хайыыкан. ССР Эвилелиниң чаа Конституциязының төлевилелин чугаалажын коору чер болганда организастыг чорун, бии-хемчилериниң идепкейин көдүрген. Төрээн чериниң улам шыайы чечектелишкини, совет кижинин чаагай чоруу дээш сагыш салышкынга кижи бүрүү өөрүн четтиргенин илередип турар. Чер-чер Советтеринге соңгулдалар районга бедик организастыг эрткен.

(Уланчызы 2-ги арында).

ЧУРУКТА: бадылаашкын үезинде.

Эш Л. И. Брежневтиң Францияже чорупканы

СЭКП ТК-ның Чингине секретары, СССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Л. И. Брежнев Француз Республиканың Президентизиниң чалаапы-биле албанның аян-чоруун кылып, июнь 20-де Москвадан Францияже торушкай.

Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев, даштыкы садыг министри Н. С. Патоличев, СЭКП ТК-ның Чингине секретарының дузалакчылары А. М. Александров, А. Н. Блатов, СЭКП ТК-ның Делегей киллизиниң эргелекчизиниң бирги оралакчызы В. В. Загладин, СЭТА-ның чингине директору Л. М. Замятин, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министриниң оралакчызы А. Г. Ковалев одар чорупкан.

ССРЭ-ниң күрүне туктарыбиле шимээн Внуково аэродромга эш Л. И. Брежневти эштер Ю. В. Андропов, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. А. Пельше, М. А. Суслов, Д. Ф. Устинов, Б. Н. Пономарев, И. В. Капитонов, В. И. Долгих, К. У. Черненко, Я. П. Рябов, К. В. Русаков, СЭКП ТК-ның кежигүннери В. Н. Кузнецов, С. Б. Ниязбеков, Г. С. Павлов, Н. М. Пегов, В. П. Рубен, Г. Э. Цуканов, А. П. Шитиков, Н. А. Щелоков, СЭКП ТК-ның кежигүннеринге кандидаттар М. Ц. Георгадзе, С. К. Цвигун, Г. К. Пивев, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери К. М. Боголюбов, Ю. М. Чурбанов, СЭКП ТК-ның Чингине секретарының дузалакчызы В. А. Голиков, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретариадының начальниги В. И. Васильев, албанның оске-даа кижилери үдээн.

Францияның ССРЭ-де херектеринге түр бузуреттирген Ж. Дюпон үдээнериниң аразынга база турган.

(СЭТА).

ЧҮҮЛДҮГЗҮНҮП ТУРАР

Кызыл районнуң Баян-Кол көдээ Совединиң депутаттары чаа Конституциязының төлевилелиги «Х Улуг хурал» колхозтуң колхозчуларынга таныштырыын эгелээн. Депутаттар болуктера түс-түс чурттакчылыг черлерге лекция, беседаларны организастап эгелээн.

Таныштырылга ажылынга фронтучу Н. Биче-кыс, эмчи Р. Кенлен, мал фермазының эргелекчизи С. Түлүш болган ооң-даа оскелер идепкейлиг киржип турарлар.

Совет Эвилелиниң чаа Конституциязының төлевилелин СЭКП ТК-ның Чингине секретары эш Л. И. Брежневтиң дорт удуртулгазы-биле ажылдап кылган. Бистер Леонид Ильич Брежневти бистиң партиявыстың, күрүневистиң делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимээшкиннинг гайгамчыктыг ажылдакчызы деп билир бис. Ынчангаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң тоску чыыжының алдыгы сессиязы ону ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазынга соңгаашын бир эп-сеткилдиг чүүлдүгүнүн тур бис.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

РСФСР-ниң Дээди Соведин чыылдырар дугайында

РСФСР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫЫ

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Россияның Совет Федеративтиг Социалистиг Республиказының тоску чыыжының бешки сессиязын 1977 чылдың июль 20-де Москва хоорайга чыылдырар.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы М. ЯСНОВ.

РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары Х. НЕШКОВ.

Москва, 1977 чылдың июнь 17.

СЭКП обкомунуң бюрозунда, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде

СОҢГААРЛАДЫП БОЛБАС ХЕМЧЕГЛЕР

СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели «1977 чылда дужут ажаан алышкының болгаш көдөө ажыл-агый продуктуларын белеткээрин хандырар талазы-биле хемчегер дугайында» айтырыгны чугаалажын көргеш база бо талазы-биле СЭКП ТК-ның, ССРЭ-ниң болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелериниң доктаалдарын күүседир сорулга-биле тускай доктаалды хүлээп алган.

Партия, совет, көдөө ажыл-агый, профэаппел, комсомол организациларының, колхоз, совхозтарының, белеткел база транспорт организациларының кол сорулгазы болза дужут ажаан алышкының кыска хуусаада чидириг чок чорудары, тараа база чер ажылының оске-даа продуктуларын садарының планын доодур болгаш ажыр күүседири, оларны сөөртүп, кадагаларын хандырары болур деп ук доктаалда айыткан.

— Бо чылдың июль 1-те чедир бүгү комбайннарны, машиналарны, тараа арыглаар машиналарны ,кургадыр пунктуларны, складтарны бүрүн белеткээрин, турлаглаарны, шаннарны белеткээрин, оларны машина, механизмнер-биле хандырарын, тараа сөөртүр үеде чидириг болдурбазының хемчегерлин алыдаан кылырын, автотрактор парыгын бүрүн белеткээрин;

— ажыл-агыйларга тараа арыглаар, кургадыр пунктуларын тудуун база эптелгеан доозарын;

— август 1-те чедир тараа хүлээн алыр пунктуларын белеткээрин, тарааны, дезинфекциленгеннерин дүргеледир хемчегерлин алырын, колхоз, совхозтарны тараа хүлээн алыр пунктуларга быжыглаарын, күрүште садар тарааның шыпарын шын тодарадырын;

— тарааның быжырын доктаамал хынаарын, тарылга пөлдерин малга үрей бастырбазын;

— 1978 чылдың тарылгазынга райончуткан дээре сорттарны четчиги-биле уруун алыр сорулга-биле үреэин участоктарын ажаан алырынче оныа кичээнгейлиг угландырарын;

— ажаан алышкынга көрер бүгү техниканы сеңгээнин шынарын август 1-те чедир хынаан турарын—Көдөө ажыл-агый министерствозунга, «Скотопром» треске, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынынга, көдөө ажыл-агый продуктуларын садын алырының болгаш шынарының талазы-биле күрүне инспекциязынга, тараа продуктуларының бүдүрүлге эргелелиниге, СЭКП-ниң Кызыл хоркомунга, райкомларга, хоорайкүүскомнарга, райкүүскомнарның бүдүрүлге эргелелериге даасканы.

— Фонд ёзугаар республикага берген техниканы база артык кезектерни июль 1-те чедир сөөртүп алырын хандырарын, белдирлерни база агрегаттарны солуур эргелюк чугула фондуну тургузарын, өөжүн чоруур сеңгелге мастерсааларын белеткээрин республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынынга, Тываның транспорт эргелелиниге, Көдөө ажыл-агый министерствозунга даасканы.

— Комбайннарны белеткээрине, ажаан алышкының чорударында дузаалаштырарыбиле Кызыл хоорайдан база районнар төптериниң цинтизи-биле 425 комбайнерлерни, трактористерни июнь 20-де эгелеп чорударын;

— колхоз, совхозтарга ажылдадыры-биле шуту 715 машиналарны, кокугларны август 1-те чедир белеткээрин Кызыл хоркүүскомунга, райкүүскомнарга, Тываның транспорт эргелелиниге, республиканың «Сельхозтехника» каттыжышкынынга, Көдөө ажыл-агый министерствозунга даасканы доктаалда айтыы турар.

Атооруктар тудар болгаш ажылдаар талазы-биле бүдүрүлге эргелели бодунуң эргезинде бүгү орудуктары, көвүрүглери август 1-те чедир белеткээр сорулгалыг.

Ажыл-агыйларны, тараа хүлээн алыр пунктуларының бүгү деңнелерин август 1-те чедир сеңгээн дооскан, хынаарын, республикаже, колхоз, совхозтарже четчир саныг нефть продуктуларын сөөртүп алырын, ону шыгаан, ажыглазарынга шыгыны контролдуу тургузарын чогуур органнарга даасканы.

Ажаан алышкының ажылчын планнарын бүгү ажыл-агыйларга август 1-те чедир тургузарын, комплекстиг ажаан алышкып—транспорт отрядтарын тургузар талазы-биле организазе-техниктиг ажылдарны чорударын, оларның начальниктерин ааш бригадирлерни ажыл-агыйларның парткомнарына бадылазарын СЭКП райкомнарына, райкүүскомнарга, Көдөө ажыл-агый министерствозунга партия обкомунуң бюрозу, республиканың Министрлер Чөвүлели дагзын турар.

Салыг, медицина, культура хандырылгаанын талазы-биле ажылдарны чорударын, ажаан алышкын чорударынга хамаарышкан бүгү объектилерниң ортче удур байдалын хынаарын, масса-политиктиг ажылдарны планнарын ажылдан кылырын августа 1-те чедир доозарын чогуур организацияларга даасканы.

Ажаан алышкын техниказын бедик бүдүрүүлүг ажыглаар, дужуттуг чидириг болдурбас, Октябрьның 60 чыл юбилейнин чылында күрүнеге тараа база көдөө ажыл-агыйның оске-даа продуктуларын садар план, хүлээлгелерин доодур база ажыр күүседир дээш колхоз-совхозтар, бригада, салбыр, «Сельхозтехника» каттыжышкынларының коллективтериниң, тустус кижилериниң аразынга социалистиг чарышты калбартыры чугула деп доктаалда база айыткан.

Тыва АССР-ниң Кызыл районнуң улус судунуң улус судьязының соңгулдазының хүнүнүн дугайында

ТЫВА АССР-НИН ДЭЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНУН ЧАРЛЫЫ

«РСФСР-ниң районнар (хоорайлар) улус судтарының соңгулдаларының дугайында дурумнун» 68 болгаш 69 чүүлдериниге дүүштүр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

Үнүп чоруткан улус судьязының орнунга Кызыл районнун улус судунун улус судьязының соңгулдазын Кызылдың соңгулда округунуң талазы-биле 1977 чылдың июль 3-те воскресеньеде эрттирер.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы Б. ДОЛЧАНМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары С. КРАСНЫЙ.

Кызыл хоорай, 1977 чылдың июнь 20.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыыжының бешки сессиязының ажыттынарының дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң дөрткү чыыжының бешки сессиязы июньнүң 22-де эртенгиниң 10 шакта СЭКП Тыва обкомунуң Политчырыдыышкын бажыңына ажыттынар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Төлээлекчилер Чөвүлелиниң хуралының дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Төлээлекчилер Чөвүлелиниң хуралы июньнүң 22-де 9 шак 30 минута турда, СЭКП обкомунуң Политчырыдыышкын бажыңында болур.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарының кичээнгейинге

Бешки сессиягa келген Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң депутаттарын дацылаарын июньнүң 21-де эртенгиниң 9 шактан эгелээп, 22 шакка чедир Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң организастыг кылдынынге II каатта № 27 өрөөнге чорудар.

Телефоннары 2-30-52, 2-46-34.

ҮЕНИ МУРНААН

Кызылдың автосеңгелге заводунуң коллективи Улуг Октябрьның 60 чылынга күш-ажылчы чедишкиннерлиг ужуражыр дээш ажылдап турар. Юбилейлиг чылдың эрткен айларында бүдүрүлге продукция сайгарарының планын 500 муң рубльге ажыр күүсеткен. Бердингей даалганы чедишкиниг боттандырарынга цехтер, бригадалар аразында социалистиг чарышты дээштиг организастааны улуг рольдуг болган.

Бригадалар аразында чарышка И. Е. Герасимлюктүн удурткан кузовтаар болгаш прицептер сеңгээр бригадазы чаңгыс удаа эвес тиилекчи болуп үнген. Бо чылдың эрткен беш айының планын онаалдазын 107 хуу күүсткен азы 37 муң рубльдиг сеңгелге ажылын кылган. Бригаданың сеңгекчилериниң Владимир Попов, Петр Перше, Александр Племянников одар хүн нормазын доктаамал ажыр күүседип, мурнакчыларга саналып турарлар.

И. Е. Герасимлюктүн бригадазы үени мурнаан, ам август айның үлүүнде ажылдап турар, чыл планын октябрь айда күүседип болурунуң бүгү аргалары оларда бар.

В. МААДЫР-ООЛ.

БҮГҮ ТЫВА БАДЫЛААН

(Тончүзү. Эгези 1-ги арыында).

Кызыл район

Районнуң ажыл-ишчилери, бүгү Тываның ажылчы чоннары-биле бир дөмей, чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнү—июнь 19-ту күш-ажылчы чедиишкиннерлиг уткаан. Кунгуртуғның тайга-даскылында инжилерден эгелээш, «Шамбалыгның», «Тиилелгенниг» дедгем шөлдериниң кулакталып үнген тараалариың өстүрүкчүлери механизаторларга, «Кара-Хаактың» нотажыларынга чедир шупту ажыл-ишчилер улусчу эргечагырганың төлөлери дээш бадылаашкыннарын чакгыс кижи дег берген. Үнген хүнүн хереллерге черге чайынналып эгелээри-биле кады соңгулда участоктарыче шуушкан соңгукчулар бюллетеньнерни алгаш, чырык чаагай, азо-кежиктиг аммыралды бактаатканг улуг Ленинниг Коммунистиг партиязынга, Совет чазакка өөрүп четтиргениниг сестерин чугаалап турган.

«Сукпак» совхозтуң аныяк механизатору, бир дугаар бадылап турар соңгукчу Виктор Серебренников аныяктарның мурнунда чырык орукторны ажыткан, ажылдаар, өөренир, дыштанар бүрүн эргени берген. Совет эрге-чагырганга өөрүп четтиргенге илереткеп, ДТ-75 трактору-биле бо сезонда 1600 эталон-гектарны ажылдап кылырын бадылаашкын үезинде хүлээгеп.

Черби суурнуң чурттакчылары, Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи Дмитрий Васильевич Соловников СЭКП ТК-ның Чиигине секретары Леонид Ильич Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазынга соңгаанын өөрүшкү-биле хүлээп алганын, партииның болган чазактың иштики, даштыкы политиказының бүрүү-биле деткээнин чугаалаан.

Соңгулда хүнүнде районнуң суурларынга спортчу маргылдаалар, концерттер болгулаан.

Эрзин

Июнь 19-та, соңгулда хүнүнде, районда бүгү соңгулда участоктарынга бадылаашкын эртенгинин 6 шакта организастыг, бедик байдалга эгелээн.

Соңгулдага чоп хей-зөөлүг, улуг көдүрлүүшкүнүг кириишкен. Бадылаашкыннар доосту бергениниң дугайында дыннаныглар эртенгинин тос шак четпээнде-ле районнуң соңгулда комиссиязынга кэп эгелээн. Мөренде, Бай-Дагда, Сарыг-Булунда, Нарында участоктарга эртенгинин 8 шакка чедир бадылаашкын доозулган.

Чер-чер Советтеринге чоннуң эн-ве төлептиг оолдар, кыстарын соңгуур, делегейге бижыг тайбын, күш-ажыл дээш боттарының бадылаашкынын бээр дээш чүс-чүс соңгукчулар соңгулда участоктарынга удаа-дараа кэп турган. Совет Конституциязында магадылаан боттарының хамааты хүлээлгезин күүседип тура, соңгукчулар соңгулда участоктарынга өөрүшкүүнүң болган чоргаараалдың чылыг сестерин чугаалап турганнар. Чүве чугаалааннар бо чылгы соңгулдалардың Улуг Октябрьның юбилейлиг чылында болган совет улус ССРЭ Конституциязының төлевилелин чугаалажып турда эртин турарын онзалап демдеглеп турганнар.

Каа-Хем

Каа-Хем районнуң ажылчы чоннары соңгулда хүнүн ажыл-агыйжы чедиишкиннер-биле уткаан. Районнуң туст-тус ажыл-агыйлары, бүдүрүлге черлери онгу беш чылдың ийги чылының бирги чартык чылының планнын онаалдаларын багай эвес көрүүзүглер-биле доозуп турар. Ажылагыйлардан ылангыя «Октябрь 50 чылы» совхоз чылдың 11 кварталында күрүнеге сүт садар планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Ол ышкаш Каа-Хемниң ыныш-агый черинің коллективи соңгулда хүнүн база күш-ажылчы белектерлиг уткаан.

Эртенгинин 6 шактан эгелээш, районнуң чурттакчы чоннуң боттарының бадылаашкынын чурттуң төлептиг оолдар, кыстары дээш бергеннер. Ылангыя Дерзиг-Аксының, Сут-Бажының, Бүрен-Аксының соңгукчулары эртенгинин 10 шакка чедир 100 хуу бадылаашкынын берген.

— Бис магалыг-ла үеде чурттан турар-дыр бис. Каа-Хем район эмнелгезинде 25 чыл эмчи сестразы болун ажылдап тур мен. Чер-чер Советтеринге соңгулдалар хүнү — Совет Эвилелиниң хамааты кижи бүрүзүнге база бир онзагай өөрүшкүнүн байырлалы. Бо чылгы соңгулда хүнүн бүгү совет кижилер аажок улуг көдүрлүүшкүн-биле уткаан. Чүге дизе бо чыл онзагай- Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 60 чыл ою чоокшулан орар. Ол ышкаш база бо сөөлгү хүннерде кижи бүрүзү чаа Конституциянын төлевилелиниң одуруг бүрүзүн улуг сонуургал-биле таныжып, оңу изин-биле чүүдүгүзүнүн, деткин турар. Ол төөгүлүг улуг документ бистиң амыдыралывыстың бүгү талаларын хаара тудуп турар. Ыында совет хамааттыларының өргелерин болгаш хүлээлгелерин коңчуг тодаргай көргүскен. Партиявыстың совет кижи дээш ада сагыш салышкынына хамааты кижи бүрүзүнүң харыызы — ак сеткилдиг ажылдаары. Бо өөрүшкүлүг хүнде бистиң чүртүвүстүн чалыы салгалы — коммунизмниң аныяк тургузукчулары дээш бадылаашкынны берин тур мен —деп, район эмнелгезинің сестразы Мария Степановна Муравьёва бадылаар мурнунда чугаалаан.

— 18 харлыг мен. Чоннуң шынчы болгаш төлептиг оолдар, кыстары дээш соңгуурум аас-кежик, чоргаарал-дыр. Бодумнуң хамааты хүлээлгемни күүседип тура, совет улус дээш, чырыткылыг келир үе дээш бадылап тур мен — деп, Сарыг-Септиң С. Тока аттыг ортумак школазының онгу класының өөреникчизи Владимир От-оол чугаалаан.

Районда бүгү соңгулда участоктарынга бадылаашкын чоннуң калбак кижилгези-биле бедик көдүрлүүшкүнүг байдалга болуп эрткен.

Тес-Хем

Районнуң соңгулда комиссиязынга эртенгинин тос шакка чедир келген медээ-биле алырга, бүгү соңгукчуларның 90 хуузу соңгулда участоктарынга кэп, коммунистиң болгаш партия нежигүннери эвестиң бузуулбас блогунуң кандидаттары дээш бадылаашкыннарын бергеннер.

Тес-Хем райпозунуң пекарнызының мурнакчы хлеб бижырыкчызы Онгур Оржак бадылаар мурнунда чүве чугаалаан:

— Бо соңгулда ССРЭ Конституциязының төлевилелин бүгү улустуң чугаалажып турары хүннерде эртип турардыр. Чаа Конституциянын төлевилели-биле таныжып тура, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң, бистиң ленинчи партиявыстың организакчы бедик ролюн база катап онзалап демдеглеп турар-дыр бис. ССРЭ-ниң Дээди Советиниң тоску чыыкының алдыгы сессиязының ажылын улуг сонуургал-биле хайгаарап, дыннадым. Аная СЭКП ТК-ныың Чиигине секретары Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазынга соңгаанын улуг өөрүшкү-биле түүлдүгүзүлүм. Ол бистиң күрүневистиң бурунгаар базымыга улуг идиг болур дээзинге бүзүреп турар бис. Ынчангаш Советтиг Тываның бүгү ажылчы чоннары-биле бир дөмей, Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнениң иштики болгаш даштыкы политиказын изин-биле деткиц тур мен. Бистиң чүртүвүстүн аас-кежиктиг келир үезин дээш, делегейге бижыг тайбын дээш бөгүн бадылаашкынны берин тур мен.

Соңгукчулар баштайгы шактардан эгелээш-ле, боттарының идепкейин илереткен, эртенгиниң төлөлекчи органынга дешиткеннер дээш, Советтериниң ажыл-чорудулгазы улам сайдыразын дээш бадылаашкынын берген. Районнуң ажылчы чоннары коммунистиниң болгаш партия кежигүнү эвестиниң блогу дээш бадылааш, партииның ленинчи политиказын чаңгыс эп-сеткилдиг деткип турарын илергейлээн.

Соңгулда хүнүнде районга байырлалдыг байдалга эрткен.

Мөңгүн-Тайга

«Бадылаашкынче чалап тур бис» деп чыдыг сөстүг лозунг-плакаттарны аскан соңгулда участоктарының эжин эртенгинин 6 шакта байырлалды-биле ажыттынган. Участоктарының соңгулда комиссияларының даргалары бүгү улустуң байырлалы-биле соңгукчуларга баймар чедиргеш, бадылаашкынны бээрвиче чалаан. Бадылаашкынын баштайгы шактарында Тоолайлыгда соңгулда участогунга эн хей соңгукчулар чыглып, бадылаашкыннар анаа эртенгинин сес шакта-ла доозулган. Мөгөн-Бүрен суурның соңгулда участогунга соңгукчулар 12 шакка чедир бадылаашкынга 100 хуу киришкен.

Совет Конституциянда магадылаан боттарының хамааты хүлээлгелерин күүседип тура, хей соңгукчулар өөрүшкүзүн, чоргааралын илергейлеп турган. Чяжэз, Мөгүр-Аксында соңгулда участогунга 64 харлыг Иргит Шагдырович Шуугуур болган бо чылын бир-ле дугаар соңгуп турар аныяк соңгукчу, пионер вожатыны Галина Даңзы чүве чугаалаан. ССРЭ-ниң Үндезин Хоойлузуунуң төлевилелин бүгү улустуң чугаалажын көөру чүртте күш-ажылчы болгаш политиктиг көдүрлүүшкүнүн байдалында эртин туоар үеде. Улуг Октябрьның юбилейинин чылында соңгуп турары сеткилсагышка уттундурбас дээзин олар илергейлээн.

Бай-Тайга

Районнуң соңгулда комассиязынга келген медээ ёзугаар алырга, бүгү соңгукчулар дүште 12 шакка чедир соңгулда участоктарынга бадылаашкынга 100 хуу киришкен. Ылангыя «Кара-Хөл» колхозтуң Туралыда, Сушакта соңгулда участоктарынга соңгукчулар эртенгинин алды шак чартыкта. Тасы-Аксында участокка чеди шак ажыр турда-ла бадыланган.

Хоочун коммунист, 78 харлыг соңгукчу Чыргал Самбыраевич Иргит урна чаныңга келгеш:

— Бажым көргүже чурттап келген чылдарымда үүнү көрбедим дээр. Феодалдыг Тываның үезинде ядыы, түрөмик чуртталганы көрүп чордум. Улуг Октябрьның ачызында төрөөн Тываның чаартчыны, сайзыразыны көрүп чор мен. Бо дээрге өөдүр чаагай Төрөөн чүрүмнүн, ленинчи партиимнің ачызы-дыр. Бистиң партиявыстың, Совет күрүнениң шилгарлыгай ажылдакчызы эш Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазынга соңгаан дугайын солунардан помчаап, аная улам өөрүм. Бо өөрүшкүлүг үеде эвилиг кандидаттары дээш бадылаашкынны бээрге чоргаарапчыг-дыр.

Өвүр

Өвүр районнуң ажылчы чоннары соңгулдага бедик көдүрлүүшкүн-биле киржип, чоннуң талептиг оолдар, кыстары дээш бадылаашкыннарын берген. Мында соңгулдага кирее чоогуур ийи мун тос чүс ажыг соңгукчу бадылаашкынын районга дүште 12 шак үезинде-ле доозулган.

«Коммунизмче орук» колхозтуң малчыны, «Хүндүлелдиг Демдээ» орденниг Калгаоол Санчы-Мидипович Монгуш онгу беш чылда улам эки ажылдаарын илергейлээн состарны чугаалаан. Бо чылын ол төрүүр чүс хойдан-на 110 хураганны алган. Мурнакчы малчын болунуп төрөөн колхозун совхоз кылдыр шилчиткенинге өөрүшкүзүн илергейлээн.

Соңгулда хүнүнде районга культура-массалыг хемчеглерни организастаан. Мөңгүн-Тайга, Өвүр, Чөөн-Хемчик районнарның зона аайы-биле спорт маргылдаазы эрткен. Анаа чөөн-хемчикчилер волейбол талазы-биле, өвүржүлер хүрешке тиилээн.

Тожу

Районнуң ажыл-ишчилери бедик көдүрлүүшкүнүг ажылдааш, чер-чер Советтеринге соңгулда хүнүнге чедир юбилейлиг чылдың бирги чартык чылының социалистиг хүлээлгелерин күүсеткен. Күрүнеге эзт садарының хүлээлгезин июнь 19-ка чедир район 101,2 хуу, сүттүүр —123 хуу кылдыр күүсеткен. Үзетпүр будүрүлге черлери бараанның продукция будүрениниң чартык чыл планын 112,3 хуу, садыгжылар үүрмектен садар бараан саарылтазының планын 102,2 хуу. Ырбанның ыын белеткээр пунктуу тулуг ыяжы белеткээр планын 110,2 хуу күүсеткен.

Онгу беш чылдың ийи чылының баштайгы чартыында күш-ажылчы бедик чедиишкиннерни чедип алган районнуң ажыл-ишчилери чер-чер Советтеринге соңгулдаларны политиктиг бедик көдүрлүүшкүнүн уткаан. Районнуң ажыл-ишчилери ССРЭ-ниң Конституциязының төлевилелин улуг чүүлдүгүзүүлүүшкүн-биле хүлээп алгаш, таныжып, чугаалажын турар. СЭКП ТК-ның Чиигине секретары Л. И. Брежневти ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазынга соңгаанының дугайында медээни районнуң ажылчы чоннары соңгулда бүдүүзүнде улуг өөрүшкү, сеткил ханышкын-биле хүлээп алган. Ол дугайын соңгулда хүнүнде бадылаашкын үезинде Тожунуң хоочун ачызы, ам 77 харлыг пенсионер Мырлаа Ак-оолович Ак соңгулда хүнүнде таптыг-ла 18 харлаан аныяк соңгукчу, Азас ортумак школазының бо чылгы доозукчузу Лидия Монгуш болгаш өске-даа хей-хей соңгукчулар бадыткаан.

Район болгаш кедээ Советтерге депутаттарны чоп бир үн-биле бадылаан.

Ак-Довурак

Июньнуң 19-та Ак-Довурак хоорайының кудумчулары болгаш тудуглары байырлал ёзугу-биле шиметтинген турган. Даң бажындан эгелээш, Культура ордузунче соңгукчулар шуужун эгелээн. Баштай-ла боттарының хамааты хүлээлгезин күүсеткеннерниң араазында Глазковтарның өгбүлези болган. Соңгукчулар амгы чер-чер Советтеринге соңгулдаларның кайгамчыктыг үеде эртин турарын чугаалап, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының май (1977 ч.) Пленумунуң шиитпирин бүрүү-биле чүүлдүгүзүнүн турарын илереткеннер. Олар бистиң партиявыс Төп Комитединиң Чиигине секретары эш Л. И. Брежневтиң ССРЭ-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң Даргазынга чаңгыс үн-биле соңгаанынга байыр чедирин, ооң ажылчорудулгазынга улуг-улуг чедиишкиннерни күзеп турганнар.

Аныяк ажылчын, дериг-херекселдер регулировшиги З. Д. Салчак бодунуң эш-өөрү-биле кады кэп бадылаан. Ол совет улустуң эң дээре оолдар, кыстары дээш, аас-кежиктиг, тайбын-чаагай амыдырал дээш бадылаанын чугаалаан. З. Д. Салчак болгаш ооң эш-өөрү боттарының чалыы хоорайы—Ак-Довуракты моон-даа соңгаар чечектелиишкини, Төрөөн чүртүүн экономиктиг күчүшыдалының хөгжүлдези дээш бадылааннар.

Соңгулда хүнүнде хоорайның кудумчуларында, Культура ордузунга өөн-тоглаа, концерт көргүзүүглери, спортчу маргылдаалар орайга чедир үргүлчүлээн.

Хову-Аксы

Тываның өөнүг металлургиязының төв — Хову-Аксы чону июнь он тостуң хүнүнде кажангызындан-даа эрте одунган. Эрги, чаа суурларның кудумчуларын байырлал шинчи кивр шимээн турган. Таңды районнуң он сески соңгулда участогунуң эжин эртенгинин алды шакта ажыттыган. Соңгукчулар боттарының хамааты хүлээлгезин күүседип эгелээнивер. Бир-ле дугаарында хоочун дагжы С. Кызыл-оол бюллетеньнга алгаш, чер-чер Советтеринге бо соңгулдалар төөгүлүг үеде — кажан бүгү бурушгаар деп-шилгелиг кижи торелгетен Улуг Октябрьның 60 чылын калбаа-биле байырлаар чылда боон турарын чугаалаан, кайгамчыктыг келир үе — коммунизм дээш бадылап турарын чугаалаан.

Соңгукчулар удаа-дараа кэп-ле турганнар. Чер-ле болганда ыры-шоор, музыка. Соңгулда хааржаанга аныяк ажылчын кыстар Адаа Бичеоол биле Анна Тюлюш чедип келгеннер.

— Бистер бөгүн боттарывыстың тудугжу бригадирлеривис Г. Кошелева болган А. Глухов дээш бадылап тур бис. Бистиң бадылаашкынывыс — чырыткылыг келир үе, бижыг тайбын дээш Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының, ооң эш Л. И. Брежнев баштаан ленинчи Төп Комитединиң, Совет чазактың иштики болгаш даштыкы политиказын бүрүү-биле деткиишкиниң бадылаашкынны болур — деп, олар чугаалаан.

Тываның ажылчын суурларының бирээзи — Хову-Аксының чону соңгулда хүнүнде СЭКП-ни болгаш Совет чазактың долгандыр сырый каттышкавын база катап көргүскеннер.

ЧУРУКТАРДА: Кызыл хоорайга бадылаашкын үезинде.

СӨЗҮВҮС ӘӘЛӘӘР БИС

Юбилейлиг чылдың планын болгаш социалистиг хүлээлгелерин күүседир дээш Кызыл хоорайның амыдырал хандырылга комбинадының ажыл-ишчилери багай эвес ажылдап турарлар. Беш айларның түнелин алырга онгу беш чылдың баштайгы ийи чылының планын декабрьда күүседир дээн сөзүвүстү эгелеп болур бис. Ажылчы чонга янзыбүү ачы-дуза чедиреринің планын 3400 рубльге ажыр күүсеткей бис.

Идик кылыр цехтың коллективи социалистиг чарышка эки түнелдерни чедип алган. Даалгадан ажыр 1700 рубльдин ачы-дуазын чонга чедирген. Идик кылыкчылары чогаадыкчы ёзугаар ажылдап турганы, 20 чаа моданы идиктерин дааран, кылган. Бригадир коммунист Б. П. Шатохин, мастер Н. С. Пликин эки ажылдан турарлар.

П. ГОЛЫШЕВ,
хоорайның амыдырал хандырылга комбинадының директору.

КОМБАЙННАР БЕЛЕН

Юбилейлиг чылдың күскү дужүдүн ажаан алырыга Улуг-Хемде «Найырал» совхозтуң механизаторлары хынамчалыг белеткеннер турардар. Бладгын комбайннар сентелгеннин кыска хуусада эки шыпарлыг сентяриче улус кичээгейин салгаш, ажыл-ишчилерниң ортузунга социалистиг чарышты калбартканнар.

Чер-чер Советтериниң соңгуддаларының будүүзүнде сентябрь ужуруг 26 комбайны бүрүн дооскаш, белеңниң шугумунда тургускан. Механизаторлар Дакпай Менигоол, Чозуту Биче-оол, Ховалыг Танов сентелгеге эки ажылданнар. Совхозтуң кедээ ажыл-агый машиналарының механиги Сергин Анай-оол механизаторлар ортузунга ажылды эки организастаан.

Т. САЯ.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинде, облпрофчөвүлелде болгаш ВЛКСМ обкомунда

Чарышты организастаар

Улус ажыл-агыйының объектилериң тудар, будурулге кумулериң, чуртталга болгаш культура амыдыралдың тудугларын ажыглалга киирериң дүргеледир талазы-биле СЭКП-ниң XXV съездиниң айытканы сорулгаларын боттандырарынга, студент болгаш суруул аныяктар ортузунга идей-кижизидилгелиг, ниитилел-политиктиг болгаш культура-массалыг ажылды күштелдиреринге студентилериң тудугжу отрядтарының ролюн үнелевиссаи, республика деңискээринде ажылдан турар ол отрядтарның араазынга социалистиг чарышты организастаар дугайында доктаалды Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлели, облпрофчөвүлелдиң президиуму, ВЛКСМ обкомунуң бюрозу хүлээп алган.

Социалистиг чарышка студентилериң тудугжу отрядтарының зона болгаш тус-тус болуктер отрядтары киржир. Чарышты 2 болуктеп түнээр —тудуг ажылының талазы-биле отрядтар болгаш шеверлекчилер.

Чарыштың кол сорулгазы— Улуг Октябрьның 60 чылын төлептиг уткуурунга студентилериң тудугжу отрядтарының идепкейин көдүрер, чуртталга болгаш культура амыдыралының улус ажыл-агый объектилериниң тудугларының шыпарын экижидер болгаш олардың хуусаа бетинде ажыглалга киирериг чедип алыр база студентилериң тудугжу отрядтарының дайынчыларының, республиканың аныяктарының болгаш чурттакчы чоннуң ортузунга идей-кижизидилгелиг, культура-массалыг ажылды күштелдирери болур.

Чарышты түнээрде барымдаалаар түүлдер: тудуг-монтаж ажылдарының болгаш социалистиг хүлээлгелерде көрдүнген ажылдарының планын күүсеткени, кылдынган будурулге күүлериниң болгаш тудугларының шыпары, тудуг материалдарының камналгазы, күш-ажылдың будурүкчүлүүн өстүрери, техниканың айыл чок чоруун сагыры, кемдеп-бертинер чорукту болдурбазы, чон ортузунга кылып чорукан ажылдары.

Чарышты 10 хонуктан түнээр болгаш тиилекчилерни областың студентилериниң тудугжу отрядтарының штабынын шилчиир вымпелдери-биле шаннаар.

Студентилериң тудугжу отрядтарының ажылының түнелинде тиилекчи болган зона отрядын, тудуг, шеверлел ажылдары кылырынга тергиилеп болуктер отрядтарын Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, ВЛКСМ обкомунуң шилчиир Кызыл туктары-биле болгаш хүндүлел бижиктери-биле шаннаар.

Ол отрядтарның эң эки ажылдаан дайынчыларын болгаш командирлерин Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң Президиумунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң, ВЛКСМ ТК-ның болгаш комсомол обкомунуң Хүндүлел бижиктери-биле, ВЛКСМ ТК-ның «1977 чылдың шалынчызы», «Студентилериң тудугжу отрядының шалынчызы» деп хорек демдектери-биле, тудуг организацияларының хүндүлел бижиктери, ортектиг белектери-биле шаннаарынга киирер.

Чарыштың тиилекчиси болган отрядтарны шаннаары-биле Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, облпрофчөвүлелдиң ВЛКСМ обкомунуң шилчиир 3 Кызыл тугун болгаш 4 вымпелин тургускан.

ОКТЯБРЬ-60

Бай-Тайга районнуң Бай-Тал кедээ Советиниң күүсекчи комитеди Советтиң организассмассалыг ажылын партииның XXV съездиниң шиитпирлеринге, үениг негелделеринге дүүштүр чорудар дээш чамдык ажылдарны кылып турар. Советте 25-депутат, 4 депутаттар бөлүү, 7 доктаамал комиссиялар, суурда 15, малчын бригадаларда 4, шупту —19 агитквартиралар ажылдан турар.

Кедээ Советтиң күүскому совхозта партия комитединиң деткимчези-биле Советтиң организас-массалыг ажылын башкарып турар. Кедээ Советтиң чаныда пазы четпестер ортузунга ажыл чорудар хей-ниити чөвүлели, арагалаашкынга уяур демисел чорудар комиссия, ниитилелге ажыктыг күш-ажылдан ойталаар маңгысталчак амыдыралдыг кижилер-биле ажыл чорудар комиссия, ооларга удур хемчег алыр бөлүктер база эки туранын улусчу дружиналары, эш хуузунун суду ажылдан турар. Советтин сессиязы 1977 чылда план ёзугаар ийи удаа эрткен. Анаа Бай-Тал кедээ Советинин депутаттары, ооң күүскому, культурамың болгаш амыдырал хандырылганын, эмнелгениң айтырыгларын экижидер дээш чамдык хемчеглерни алгылаан. Бай-Тал суурда 2 уруглар сады бар. Бирээзи үргүлчү ажылдаар. Ында малчынар уруглары колдады кирип турар. Кедээ клубта музыканың 2 класы бар, ында совхоз ажылчыларының 30 уруглары өөренип турар. Кижи эмнелгезинин пунктузу совхозтуң кылып бергени, бөжүүр өрээлдиг чаа бажында кирген. Ол ышкаш сөөлгү 2 чылда Бай-Тал ортумак школазынга 2 чаа, 50-50 уруглар чурттаар интернат бажыңнарын немей туткан база чаа чунар-бажыңның тулуу ажылдалга киреринге чоокшулап турар. Суурга бо чылын 10 аал ишти чурттаар 5 бажыңны база ажыглалга киирер.

Кедээ Советтиң 15-ки чыыжының депутаттарынга соңгукчулардан киргени 13 чагыларның хей вуруузу күүсеттинген. Олардан Туралыг бригадазынга чырык киирери. Хемчикти өөр машина оруун кылыры. Бай-Тал школазынга электри-биле ажылдаар кудукту кылыры, малчыннарга чурталга бажыңдарын тудары дээш чергелиг өске-даа чагыглар боттанган. Ынчалза-даа бердинген чагыглардан болдунмас чагыгларны база хүлээп аппан турган, ындыг чагыглар хей акша-хөрөнги-биле холбашкан болганындан бүтүнмээн.

ШУПТУЗУНДАН ХАМААРЖЫР

Бай-Тал ортумак школазында өөредилге-кижизидилге ажылынын шынар деннелин, совхозта машина-техниканың эдилел, камналгазының дугайында, суур чаагайжыдылгазының, совхоз күрүне планнарын канчаар күүседип турарының болган садар малдарның ажаалда-семиртилгезинин дугайында айтырыгларны чугаалашкан. Ук сессиялардың шиитпирлеринге көрдүнген айтырыглар талазы-биле дугайындаа эдер дугайында удуртукчу эштерге даалгаларны берген.

Кедээ Советтиң сессияларынга депутаттарның отчёттарын дыннап турары чаңчыл апарган. Сессияга депутаттарның 90-дан өрү хуузу олуржуп, ажыктыг санал-оналын киирип турарлар. Сессияның айтырыгларын белеткээрге доктаамал комиссиялар киржип, эдеринчи ылеткелдерни кылып турар. Сөөлгү үеде сессияларга доктаамал комиссияларның кылып чоруткан ажылының дугайында отчёттарны дыннап турар. Сессияга болган шүгүмчүлелдиг саналдарның үшта бижилгезин кылып, дараазында сессияга күүседдезинин дугайын дыннадып турар.

Советтиң депутаттарының ажыл-чорудулгазын экижидер сорулга-биле округтар араазының социалистиг чарыжын бо чылдан эгелеп организастай берген. Чарыштың кол негелделери совхозтуң, Советтиң ажыл-агый планнарын хуусаа бетинде күүседирин хандырарынче, социалистиг хоойлудурүмүү болгаш ниитилиг корум-чурумун бижыглап, кемхерек үүлгедир чорукту баш удур болдурбазынче, чаагайжыдылга болгаш культура тургузуушкунунуң айтырыгларынче, ол ышкаш депутаттарга берген чагыглардың база дилеглериниң чогуур үезинде күүсеттинген турарынче угландырган.

Кедээ Советтиң күүскому бодунуң хуралдарынга чугула амыдыралчы айтырыгларны тургузун турар. Күүском кежигүннери 7 кижиден тургустунган, олар тус-туунда будурулге, улус өөредилгези, корум-чурум, чаагайжыдылга, кадык камгалал, садыг талазы-биле харылаар даалгаларлыг. Советтиң күүскому дивискээрге корум-чурумну бижыглаарынче кичээгейин салып турар. Ону суурда хереженнер чөвүлелин болгаш агитквартираларны дамчыштыр чорудуп турар. Суурда хереженнер чөвүлели, ооң даргазы, депутат Белек Анай-оол ук ажылды билдилиг, дээштиг удуртуп турар. Ол чөвүлел кайы-бир квартирага арагалаашкын азы чурум үрээшкинге улуг-даа кижилерниң, өөренникчилериниг-даа талазындан болган азы болу бээр хире болза, ол агитквартирага үнүүшкүнүг хуралдарны эрттирип, дээштиг хемчеглерни ап турар.

Араталаар кижилерни, ажытолче кичээгейин кошкан аделелерни, бот-иелерни, адаларны, өскүс уругларны, азыранды уругларны кедээ Совет комиссиларны дамчыштыр учётка алган, оларже кичээгей углап турар. Ол ышкаш ажыл кылбас кижилер, оор херек, кем-херек кылып болур хире кижилерни учётка алган. Ылаңгыя күш-ажылдан хоорулчак кижилерни ажылдавайн баарга, сагындырып турар. 1977 чылда 6 кижини ажылга киргген. Кем-херектен хосталып келген кижилерни ажылга тургузар талазы-биле хемчеглер алдынып турар. Бо ажылче совхоз директору депутат С. Байыс-оол база кичээгейин салып турар.

Кедээ Советтиң күүскому чамдык ажылдарны кылгандаа болза, ооң ажыл-чорудулгазында чедир кылдынмайн, организастаттынмайн турар ажылдар хей. Ол түл дээрге, бир-ле дугаарында, бодунук база үстүкү партия, совет органнарының үндүрген шиитпирлериниң күүседезин четпес боттанарын илеткелиг болгаш чугаалажып көөру-биле июнь 4-те парталга үндүрген ССРЭ-ниң Конституциязының төлевилелин байталчылар аажок улуг өөрүшкү болгаш чоргаарланыышкын-биле уткаан. Ол төөгүлүг улуг документилерни моон соңгаар улам ханы таныжар болгаш ону чугаалажын көөрүнге чоп идепкейлиг киржир дээран чугаажок. Бистиң үени — сайзыраңгай социализмни тодарадып турар Конституциянның төлевилелин бүгү улустуң таныжары болгаш чугаалажып көөру, өске бүгү черлерге-биле бир дөмей, Бай-Талдың ажылчы чоннарының политиктиг болгаш күш-ажылчы бедик көдүрлүүшкүнүн улам калбартыр, ол чорук Улуг Октябрьның 60 чыл ою төлептиг уткуур дээн бистиң үзел-соруузуска, тургузукчу күш-ажылдыыска чаа күчүлүг идиг болур.

Х. АВЫР-ООЛ,
Бай-Тал кедээ Совет күүскомунун даргазы.

СПЕЦИАЛИЗАСТААШКЫННЫ ХАНЫЛАДЫР

● Бистиң корреспондентивис «Шивилиг» совхозтуң ажыл-херектериниң дугайын мында бижээн.

● Мал семиртилгезиниң көргүзүглери көвүдеп, эвээжеп турарының чылдагааннары чүдел?

● «Кылымал тейлер» — ажыл-агыйның ажыглавайн турар курлавырларының бирээзи.

ЧУРУКТАРДА: П. И. Стучилин болгаш А. Д. Токмань олар ажыл үеэнде.

Көдээ ажыл-агыйда деңшилгелит чаартылгалар, чонуң амыдыралында үндезин өскерилгелер — лениничи кооператив планын амыдыралга боттандырганының, Коммунистиг партиялың көдээге кайгамчык улуг организаакчы ажылының түнелги.

Чыл келген тудум-на көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң хемчээли калбарып, ооң материал-техниктиг базазы быжыгын турар. СЭКП Төп Комитединиң март (1965 ч.) Пленумунуң соонда эргген үеде бистиң республиканың колхоз, совхозтарының кол бүдүрүлге фондулары, энергетика күүүзү каш катан өскен. Чүгле сан эвес, харын шыпар талазы-биле бурунгаарлаашкынар болган.

Көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң калбак программазын амыдыралга боттандырып турар үеде экономика болгаш социал хөгжүлде талазы-биле улам чаа, улам нарын сорулгаларны шинтпирлээриниң аргалары тургуступ турар. Ооң бирээзи болза, көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезин специализастаары болгаш мөөнвэри, ону үлетпүр үндезининче шилчидери болур. Бо талазы-биле баштайгы базымнарны бисте база кылган.

Республикада малды семирткеп, күрүнеге садар 4 малды өстүрбүшаан, семиртир 5 совхозтуг «Скотопром» трести тургускан. Ооң ажыл-агыйлары күрүне мурнунга планныг даалгаларны, ылангыя эвт бүдүрериң күүседир талазы-биле планга көскү үлүүн киирип, специализастаашкынны улам ханыладыр, эвээш чарыгдал-биле хөй продукцияны бүдүрер, продукцияның шынарың экижидер талазы-биле улуг ажылдарны боттандырып турарлар.

«Скотопром» трестиң мал өстүрер болгаш семиртир угланышкынныг «Шивилиг» совхозунда ажыл-херектиң чамдык байдалдарын көрүп көрээл.

Совхозту 1966 чылда организастаап тургускан. Бо үениң дургузунда ооң экономиказы быжыгып, ажылчыннарың амыдырал-чуртталгазы ынын деңнели бедээн. Совхоз төвү суурну чаа черге, чаңгыс аай чуртталга бажыңнарлыг, бүдүрүлге объектилерлиг кылдыр туткан. Сес чыл школазы, клуб, магазин, амыдырал хандырылгазының пунктузу, радио, телевизор ажылдан турар. Бүрүн электрижиттинген. Өскээр чугаалаарга, кижилерниң ажылдан, чурттаарынга, дыштанырынга таарымчалыг бүгү байдалдар тургустунган. Чүгле бо чылдың безин 50 сентелге туруштуг машина-трактор мастерскаязы, 200 ипек киреп 2 кажаа, ийи квартиралыг 3 чуртталга бажыңы, чаа столовая, өске-даа объектилер ажыглалга киреп.

Ажыктыг ажылдаар. Бо ийи өстүн тудуш харылзаалының амыдырал бадыткан турар. Ынчалза-даа «Шивилиг» совхоз эргген чылдарда деңдески ажылдаваан: чамдык чылдарда орулгалыг, чамдызында карылгалыг-даа ажылдан келген. Ооң тодаргай түнелги үндүргеш, хемчегларни алган соонда совхоз эргген чылын 41 мың рубль арыг орулгалыг ажылдаан, 334 ипекти семирти азыраап, күрүнеге садарга, ооң бирээзинин-не ортумак дириг деңзизи 419 кг болган.

Куш-ажылга кызымак, ак сеткилдиг чоруу-биле ипектерни өстүрүп, семиртиринге бедик мергежилдиг апарган кижилер ында бар. Олардың бирээзи бызаа ажаакчызы А. Токмань, Ангелина Дмитриевна анаа ийи чыл буруңгаар ажылдан эгелээн. 1976 чылда бодунуң өөнүң ээзи Василий Тихонович-биле кады 112 ипекти болгаш 112 бызааны өстүрүп, семирти азыраап, совхозтуң малчыннарының аразында калбарган социалистиг чарыштың тиилекчиси болган.

Ангелина биле Василий Токманьнарның бо чылдык эргген дөрт айларында көргүзүү база дээре: олар эмзирип азыраар чүс бызааны ажаагаш, хонукта олардың бирээзинге онаштыр 774 грамм немелде деңзини алырын хандырган.

Петр Иванович Стучилин совхозтуң тургустунган хүнүнден бээр инек кадарын келген. Бо үевиң дургузунда ажылынга мергежин, семиртилгениң чажыттарын эки билир апарган. Эргген, чылын 106 бызааның бирээзи-ле хонукта 760 грамм немелде деңзини алыр арганы ол тургускан. Ол болза колдуунда-ла чадагай одарга кадарын, семирткен бызаалар боор турар.

Хоочун кадарчы, «Күш-ажылчы эрес-маздырлыг чорук дээш» медальдың, хүндүлел бижиктиринин болгаш өртектиг шаңналдарның эзилекчизи. Бо чылын 170 бызааны, 230 баш аныак ипектерни хүлээп алгаш, чайлатже кажыгыларга белеткеп берген. А эргген дөрт айларда көргүзүү ийиги черде—ооң ажаап турганы 8 ай чедир пазылыг бөлүк бызааларның бирээзи-ле хонукта 531 грамм немелде деңзини алган.

«Шивилиг» совхоз бо чылдың эргген дөрт айларында болунуң өстүрүп турары 118 баш ипекти семирти азыраап, күрүнеге садарга оларның бирээзинин-не ортумак дириг деңзизи 352 кг, а ооң иштиндеп ортумактан өрү күштүг болганы 99 хуу болган. Ол дээш күрүнеден 22,6 мың рубль немелде төлевирни алган.

Көдээ ажыл-агый бүдүрүлгезиниң ажыктының бедиринге чүүл-даа мурнунда материал-техниктиг база чугула рольду ойнаар. Бо талазы-биле ук совхозтуң хандырылгазы республиканың өске ажыл-агыйларындан бичин-даа дудак чок, чүгле оларның ажыглады багай боор турар.

Төп суурда мал өстүрүп, семиртир комплекстиг туткан; ооң өртээ 367 мың рубль. Ону механизастап дерээни-дээ эки: инек, бызаа кажааларынче, инек төрүүр кажааже сугну (кышкы үеде чылыг сугну) дамчыдып бээр, чемгерилге шолу, эмнелге ажылдан турар. Мындыг улуг комплекстиг багай ажыглап турары канчап-даа таарышпас. Чүл дээ ук капитал тудугунуң чаңгыс-даа бүдүп соңгазы чок, шуптузун бузуп каапкан, эжин хагдынмас. Кышкы үеде ынчаар кыштаан, ооң түнелинде кажааның ишти өл, соок болган. Инектер аарыыр, ара салыр чоруктар чогум-на ооң ужурунда болган. Өлген бызаларның сектери ферма иштинде бажында чытыышаан. Кажааларның, чемгерилге шолдериниң адаан амга чедир аштан, арыглаваан.

Саян дагларының эдээнде туткан ол ферманы долгандыр «кылымал тейлер» бедип үне бергенин ырактан-на өскерип каап болур. Ол чүл дээ комплекстиң кажааларындан, шолдериниден мурнуңдағы чылдарда аштаан өдек-тир. «Шивилиг» совхоз ол өдекти 11 чыл иштине улаштыр комплексти долгандыр оваалап келген. Органиктиг ол чүс-чүс мың тонна чемиичидилгеден чаңгыс-даа тоннаны тараа азы мал чеми культуралар тарыыр шолдерге токпзон.

Шивилиг болгаш Өвүр районда Дус-Даг арезы аллаң кап чүс километр. Техниканы эледип, кывар-чаар материалдарны чарыгдап, чолаачыларга шалыңны төлеп берип тургаш, Дус-Дагдан сөортүн келген (чыл санында) дустуг ажык дээр адаанга төп каанындан олар хар-чаъска өткеш, үрелип калган. Ол хире үнелиг байлакты калчап серп адаанга шыгжап албас чүвел? Эзилген дус ийин куду агарга черниң өөү безин өскерлин калган.

Ажыл-агыйжы эвес чоруктун түнелинде бүдүрүп турар продукцияның бот-үнези планда көрдүнгенинден улгады боор таварылгалар бар. Чижээ, бо чылдың баштайгы дөрт айларында центнер немелде деңзини алырынга 195 рубльди чарыгдаары көрдүнген турган болза, херек кырында 220 рубльди чарыгдаан азы бот-үне 25 рубльге аартай берген. Совхозтуң удуртукчулары ону кыпкы үеде малды ажаап-деңзээринге, ажылчыннарга ажыл төлевирни төлээри-биле улгадыы турар деп тайылбырлап турар. Ол мындыг боор болур, чайгы үеде серпин тайгаларга малды сула кадарын семиртирге чарыгдал эвээш болур, мал семиртир, продукцияның ботүнези чиигээри шын.

Ынчаарга Ставрополь крайда мал семиртир «Ладожский» совхозтуң турар чери-даа, экономиказы-даа барык-ла «Шивилиг» совхозтуу-биле дөмей. Олар аныак ипектерни чыл дургузунда чартык ажык шолге семирти азыраап, бир башка онаштыр январь айда 1080 грамм, а март айда 821 грамм немелде деңзини алган, ооң бот-үнези тус-тузунда 68,1 болган 54 рубль болган. Ынчал удуг деп чүве билдингирдир.

Көдээ ажыл-агыйны специализастаары дээрге кезек үениң эвес, а хөй чылдарның иштинде үе-чада барымдаалап боттандырар аграр политика болгай. «Шивилиг» совхозтуң тургустунуп, быжыкканындан бөөр эвээш эвес — он джыг чылдар эрткеп. Ынчангаш бо ажылды улам ханыладырының арга, курлавырлары оларда бар. Олардың бирээзи — мал чеминиң базазын бижыглаары.

Амгы үеде совхозтуң көдээ ажыл-агый шинти ажыглал шолу 11193 гектар, ооң иштинде тараа болгаш мал чеми культуралар тарыыр шол— 2773 га. Бо чылдың төнчүзүнде совхозка өстүрүп, азыраар улуг-биче инектериниң шинти саны 2070 баш, ынчангаш совхозтуң девискээринде шинти шолдерден оларга четчир чемнерни белеткеп ап болурунуң аргалары бар деп чүве илдендир. «Шивилиг» совхоз 1976 чылда дужут эвээш болганындан мал чеминге хереглээр тараа болгаш мал чеми культураларның чүгле 40 хуузун белеткеп, артканын Саян мындыдан, республиканың өске районнарындан садып алыр, диленир ужурга таварышкан. Ооң ужурунда семиртири-биле «Дон-Терезин» совхозтан эвээш эвес санныг ацыяк ипектерни экпеп азыраап, совхоз чүгле карылгага таварышкан. Мал чеми чедишпес боорга, семиртилгеге эки түнел чедип алырының кандыгдаа барымдаазы чок.

Совхозтуң удургукчулары болгаш специалистери мал чеми белеткээриниң курлавырын улгаттырары-биле кожазында ажыл-агыйларның девискээринден 1000—1200 гектар хире тарылга шолун үзүп боор дугайында дилегни чогуур организацияларның мурнунга тургускан. Ооң чөптүг барымдаазы база чок. Амгы үеде шолдериниң үнүш-дужуткүр чоруун бедидип тургаш, эвээш чарыгдал-биле хөй продукцияны алыры кол сорулга болгай.

«Шивилиг» совхозтуң тарылга шолунуң структуразын алырга, тараа культураларын 900 га, кукурузаны—600, чаңгыс болгаш хөй чылдыг ситкеперни 240 болгаш 510 га черге тарып, гектардан-на 10 центнер тарааны, 100 центнер ногаан массаны, 16-16 центнер чаңгыс болгаш хөй чылдыг ситкеперни алырын көрген. Бир эвес чаа болгаш эрги Шивилиглерде фермалар долгандыр овааланы берген чыдар «кылымал тейлерге» — өдекти шолдерге чыл бүрүде дажыгаан, чемиичиткеп болза гектардан-на 10 центнер эвес, а 14—15 центнер тарааны, өске-даа культураларның бедик дужудун ап болур. Ажыглаттынмайн турар курлавыр ол. Чемиичидилгелерни ажыглавайн чыткап, чеже-даа чалбарыыр болза, черниң кежиин четтирери берге.

Өске-даа четпестер «Шивилиг» совхозтуң ажылында бар. Совхоз бо чылын чонуң хуузда малындан 220 тонна эштi садып алыр турган болза, беш айлар дургузунда чүгле 11 тоннаны садып алган. Час узамдыккаының ужурунда чайгы үеде семиртилге чоруударының хуусаазы база кызырылган, а совхозтуң инектери чайлагларже ам-даа үнмээн. Бо чорук күрүнеге эвт садарының планын күүсединиге чогумчалыр садар чодирбеан билдингир.

Ажыл-агыйның перспективтиг планын ёзугаар алырга, 1977 чылда инектериң шинти саны 2070 баш болур, 2500 центнер немелде деңзини алыр болгаш ооң 1700 центнери күрүнеге садар болза, 1980 чылда бо көргүзүлер дес-дараалаштыр алырга 3000 баш, 3500 центнер болгаш 2900 центнер чедер. Бо сорулганы чедишкиниг шинтпирлээр толээде, специализастаашкынны улам ханыладыры, курлавырларны долу ажыглаары, ажылчыннарның, ылангыя специалистериң бот-харыысалгазын бедилдери эргежок чугула.

Күрүнеге садар инектерни чүгле кышкы үеде семирти азыраап, а чайын чайлагларга одарладыры дээрге специализастаашкынны ханылатпаазы ол, чайты үеде база тургузу азырап семиртир, чалаарда малга немелде чемнерни берип турар болза, немелде деңзи ооп-даа көвүдүр. Ынчангаш маддың чем базазын бижыглап, база бир курлавыр болур саванны бөлүп, пресстөөр, ажыл-агыйлар аразының специализастаан авеноузун районга тургузарының айтырымын шинтпирлээр үе келген.

А. АИР.

Дувуренчиг медээлер

УЗАМДЫККАН ТУДУГЛАР

«Тес-Хем» совхозтуң төвүнде 200 олуттуг чаа Культура бажыңының тудуун «Тыва көдээ тудуг» трестиң № 1070 кожуң чоруур механизастаттынган колонназы (начальниги Р. Н. Чувашов, көд инженери К. Н. Ооржак) чорудуп турар.

Ук Культура бажыңының тудуун КМК-ның коллективи каш чыл улаштыр доосайын, чылдан чылче чылдырын келген. Совхозтуң чону чаа Культура бажыңы ажыглалга кажан киреринн манап чегел төткен.

Узамдыккан объектиге КМК-ның бригадазы эргкеп чылдың июльда ханаларны тургузуп, дээвиирин дуглап доосхан.

Тудугжуларының соон дарый № 624 тускайлаттынган КМК-ның (начальниги В. И. Кащевский) бригадазы сантехниктиг ажылдарны эгелээр турган. Ынчалза-даа сантехниктер онаашкан ажылын чогуур үезинде эгелеваан. Ол объектиге олар чүгле бир чыл хире болганда, бо чылдың майның төнчүзүнде көстүп келгеннер. Эш Горшковтуң баштаанын бригада бо хүннерде одалга системазын кылып доозарынче чоокшуладаан. Ам хоолайларны суг-биле үрдүрүп, одалга, суг дамчыдар системаны хынаары арткан. Ону ынчаар кылырыга ук системаны электри энергиязынга кожары перетиннер. Совхозтуң дирекциязы тудугну электри энергиязы-биле хандырбаанындан ол ажыл саадап турар.

Чаа Культура бажыңының чагыкчызы— «Тес-Хем» совхозтуң дирекциязы (директору Н. Д. Балчий-оол) тудуг ажылдарын дүрген доозарыга сонуургалдыг, негелдериг болур турбуже, харындаа тоомча чок болуп турары карчап-даа таарышпас.

Ук клубка салыр ужурлуг чаа дериг-хереклелдерни совхоз эргкеп чылын-на боттарының холунга алган. Ол дериглелер ам херек кырында чок—өскээр чарыгдаттына берген. Чаа Культура бажыңы туттуна бээрге, аңаа чүүү салыры, канчаар дериир дугайында чагыкчылар чүүү бодап турарыл?

Ооң аңында база бир чижекти ап көрээлиннер. Тудуг материалдарын сөөртүп алырына № 1070 КМК-га автотранспорт чедишпейн турар. Ынчангаш КМК биле «Тес-Хем» совхозтуң аразында чардыгаан көрөө слугаар бирги, ийиги кварталдарда 100-100 кубометр тудуг материалдарын объектилерге совхоз бодунуң автотранспорту-биле чедирери көрдүнген. Ынчалза-даа ол дугуржулга база күүсеттинмээн. Күүседикчилер, чагыкчылар аразында холбаа чок, мындыг янзылыг чоруктар ажыла шаптыктап турар.

Саптехниктиг ажылдар доостурга, клуб тудуунга иштики шеверлел ажылдарын шеверлекчилер кылып кириттер. Ынчангаш шак бо бүтүнгээн тудугну дарый доозарынче күүседикчилер, чагыкчылар бүгү күштү мөөлеп, аразында ажыл-агыйжы харылзааны быжыглаар ужурлуг.

* * *

«О. Шыраа» совхозтуң төвүнде 320 өөреникчилер өөренир чаа школаны «Тыва көдээ тудуг» трестиң № 1070 КМК-зы эргкеп чылын-на ажыглалга киирер ужурлуг турган. Ынчалза-даа ол тудугну ынчан безин эгелеваан.

Бо чылдың мартта КМК-ның бригадазы тудуг-монтаж ажылдарын эгелеп киринкен. Аңаа ажыл улуг-ла шуудаваан. Тудуг ыяжы чедишпеазиндеп тудугжулар апрельде-ле ажылды ара соскаткан. Ажыл чок чеже маңаар боор, бригада тарап чоруткан. Школа тудуу өөнделевейн тургаш-ла, база ынчаар өөн калган.

Чаа школа тудуу—чугула объект. Ындыг турбуже, № 1070 КМК-ның начальниги Р. Н. Чувашов, кол инженери К. Н. Ооржак ук объектиге тудуг материалдарын баш бурунгаар белеткеп чедирериг 1976 чылда-даа, 1977 чылда-даа хандырбаан. Амгы үеде школаның ханазы безин салдыгмаан. Бо чылдың бирги кварталында тудугжу бригаданы ыяар чорудар мурнунда четчир санныг тудуг материалдарын чүге белеткеп, дүжүрүп албаанын? Амгы үеде тудуг материалдарын ыяар берип болур, ынчалза-даа тудугжулар чок. Ол дээрге КМК-ның удуртукчуларының ажылды четпес организастап турарының хереги-дир.

— Ук школа тудуун эгелээр талазы-биле кандыг хемчегиер алдынын турарыл?— деп айтырыгга:

— Студентилерини тудугжу отряды удавас келир. 30—40 кижи составтыг бригаданы бээр болза, школаны 2 ай дургузунда тудуп доозарын кызыдар бис—деп, Р. Н. Чувашов харылады.

Ийи чыл дургузунда школаның ханазын безин тургузуп чадап тургаш, ындыг кыска хуусаада ону шуут доозуптар дээрге болдунар бе? Ол берге. Безин чадаарда ам бо хүннерге чедир ында тудуг ыяжы дүжүртүмээн. Студентилер аңаа ажылдап эгелээрге, тудуг материалдары-биле оларны КМК үзүктел чок хандырары безин берге.

Н. ООРЖАК,
«Шынның» корр.

ДАШТЫКЫ ИНФОРМАЦИЯЛАР

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАНЫҢ КӨСКҮ ЧИЖЭЭ

ПАРИЖ. (СЭТА). Космос делгемин тайбың сорулгаларга шинчилээр болгаш ажыглаар талазы-биле кады ажылдажылганы программазынга дүүштүр, совет чедиракчи ракетаның дузалы-биле «Снег-3» дээр француз эртем спутнигин ССРЭ-ге салын үндүргенин Франциядa Улуг четкид ханыышкыны-биле хүлээп алган.

Спутникти салын үндүргенинин дугайын Францияның бүгү-ле солунналры көскү черлеринде улуг эгелер-биле дыкнадын турар. «Матэн» солун космоска француз-совет кады ажылдажылга «улам-на калбарын турар» деп демдеглээн. «Снег-3» болза космосту тайбын шингээдип алырынга Франция биле Совет Эвилелиниң аразында кады ажылдажылганың тодаргай чижээдир» деп, «Юманите» айтып турар.

«Снег-3» болза доктаамал хөгжүп турар француз-совет эртем-техниктиг кады ажылдажылганың көргүзүү-дүр деп, «Монд» солун бижээн. Ук кады ажылдажылга космоска Францияның эртем күжениишкиниринин чугула тудуш кезээ болу берген.

Сөөлгү он чылдың дургузунда космоска совет-француз кады ажылдажылганың хемчээлдериге үжеп ажыг эртем шенелделерин боттандырын чоруткан.

Франция биле Совет Эвилелиниң аразында эртем болгаш техника харылзаалары чедишкиниг хөгжүп турар деп, эртем шинчилелдериниң айтырыгларының талазы-биле премьер-министриң чанында күрүне секретары Жак Сурдий СЭТА-ның корреспондентаанге медеглээн. Мында эр-не улуг чедишкиниер болза, космосту шингээдиргe кады кылып турар эртем шенелделери болур.

БҮГҮ ДИПТЕРДЕН

БУДАПЕШТ. Каманың автомобиль заводунуң бирги эзлээн дерип тургузарына идепкейлиг киржилгени дээш шаңнаткан бөлүк венгр специалистерге «Күш-ажылчы эрес-маздырлыг чорук дээш» деп совет медальды Будапештите тывыскан.

Шаңнатканнар оларның күш-ажылын бедии-биле үнелээн дээш СЭКП Төп Комитединге, ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунга болгаш Совет чазакка чүректиг ханыындан өөрүп четтирсен.

РИМ. Күрүне албан-хаакчыларының алыскак-чискек болгаш хээли адыр чоруу-биле холбашкан чаа шуугаазын Италияда кыптыгын үнген. «Социал хандырылганың национал институдунда» ажылдан турар чамдык эмчилер херек чок черге-ле улуг өртектиг эмнерни аарыг кижилерге бижин берип турган. Ол дээш ук эмчилер аптекаларның база эм кылыр бүдүрүлгелериниң эзелериден хээлини ап турган. Бөлүк чижеңнер сөөлгү үш чыл дургузунда 40 миллиард лир акшаны ындыг янзы кажар-оп-биле шингээдип алган болган. 8 кижини полиция тудуп хорудаан.

ДЕЛИ. Журналистериниң бүгү Индия организациязының кылганы болгаш өске ийи организацияларның деткээни ажыл соксадышкынының түнелинде Индияга эртенги солуннар үнмээн.

Индий журналистер болгаш парлакчылар ажыл төлевирни бедидерин негеп турар.

Ажыл соксатканнарның негелделерин кады чугаалажын коөрү-биле профэвилделериниң база бүдүрүлге эзлериниң төлөлекчилериниң хуралын июнь 22-де кылыр деп, парламент болгаш күш-ажыл херектериниң талазы-биле министр Р. Варма шинтпирлээн.

НЬЮ-ЙОРК. Улуг Октябрьның 60 чыл оюнга тураскаатканы совет культураның хүннерин америк штат Висконсинниң эн улуг хоорайы — Милуокиде эгелээн. «Совет Эвилели фотографияларда» болгаш «Ленинградтың база Арменияның уругларының чуруктары» деп делгелгелер Висконсин университединиң уран чүүл галереязында ажыттынган. «Ульяновтарның ог-бүдези», «Ленин уруглары», «Сентябрь эгелей бергенде...», «Өскениң чагаалары» деп совет кино-чуруктарның фестивалы студентилер хоорайжыгажының кино клүвүнда, а ол ышкаш хоорайның кино театрында эгелээн. Милуокиниң америк-совет пайырал човуделиниң даргазы Джулия Кейлин мынча деп медеглээн: «Совет культураның фестивалы Милуокиниң чурттакчыларының улуг сонуургалын болдуруп турар. Ук фестивальды совет улуска магалыг болуп турар Октябрьның социалистиг Улуг революциязының алдарлыг юбилейиниң чылында эрттирип турарынга бис онза өөрүп турар бис».

СОФИЯ. Георгий Димитровтуң төрүттүнген хүнүнден бээр 95 чыл оюнга тураскаатканы болгар пайысылалдың хөй-ниитизиниң байырлыг хуралы Софияга болган.

Болгар улустуң улуг оглу, делегейниң коммунистиг болгаш ажылчын шимчэшкинниң көскү ажылдакчызы Георгий Димитровтуң амыдралының болгаш ажыл-чорудулгазының дугайында илеткелди Болгарияның Компартия Тө-зының Политбюро кежигүнү, Болгар Улус Республиканың Министрлер Човуделиниң Даргазының бирги орадакчызы Т. Цолов кылган.

Байырлыг хуралдар Болгарилның өске-даа хоорайларынга болгулаан.

ЛОНДОН. Англияның ядролуг чепсектерин база шериг бюджедин көвүдедириниң политиказындан ойталаларынче англи чазакты «Лейбористер — тайбын дээш» деп организация кыйгырган. Ядролуг чепсекти дүжүрериниг болгаш чепсегленнишкиннерин кызырарынга хамаарыштыр чагырыкчы лейбористиг партияның программазының түүлдерин күүсүдирин чазактан негеп турар резолюцияны ол организацияның кежигүнүнери боттарының чыл бүрүде болур хуралынга хүлээп алган.

ДАККА. Чурттуң мурнунда турун турар социал-экономиктиг сорулгаларны шинтпирлээринге эрге-чагырганың чер-чер органнарының (парлиаментарының) чугула рольдуун Бангладештиң президентизи Зиаур Рахман онзалап демдеглээн. Эрге-чагырганың чер-чер органнарының төлөлекчилериниң Даккада ажыттынган национал семинарынга президент чүве чугаалаан, көдээ ажыл-агыйны улам ыдай хөгжүдериниң, көдээни электрижидериниң, эн чыдар черлерни шингээдип алырының эргежок чугулазын айыткан.

З. Рахман аъш-чемниң чедишпейн турарының айтырынга доктаагаш, рис бүдүрүлгезин дыка улгаттырарынче болгаш аъш-чемниң ол ыол продуктузу-биле боду хандыртылар чорукту чедип алырынче кыйгырган.

АЛЖИР. Чырдыышкынның, кадык камгалалының болгаш экономиканың база культураның өске-даа секторларының талазы-биле алжир национал кадрларны белеткээринге совет специалистериниң салышкынын бедии-биле үнелеп турар бис деп, Алжирниң культура база эртем-техниктиг кады ажылдажылга херектериниң талазы-биле департаментизиниң эргеленчизи Абдельгани Керси медеглээн.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXXII сессиязының хүн чуруму

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Делегейниң тайбыгын база айыл чок чоруун быжыглаарының, чепсегленнишкиннерин эдерер бүдүрериг болдурбазының, чепсекти бүгү-ниити болгаш бүрүн дүжүрериниң, колониалдыг системаның сөөлгү артымышкыларын узуткаарының айтырыглары 1977 чылдың сентябрь 20-де ажыдарын төлевилээн КНО-нуң Кол Ассамблеязының XXXII эдлетгиг сессиязының кичээлгейнери төвүнге турар апаар. Нью-Йоркта парлан үндүрген сессияның баштайгы хүн чурумунда амгы үениң делегей байдалының ейу келген 122 айтырыы кирип турар. Оларның аразында кол черни тайбың совет эгелекчи саналдар эдлеп турар. Ол дээрге бирги эзлечгде делегей харылзаалаарынга нүүн дөгөөр чорукту джыглавазының дугайында, бүгү делегей кезээнин чарар дугайында санал-дыр, ол санал бүгү делегейге калбак деткимчеге алган.

КНО-нуң чиигүүр секретары Курт Вальдхаймның адынга келирге үргүлүлеп-ааан турар янзы-бүрү күрүнелериниг чазактарының чагааларында ындыг кезээнин чарар чорук бүгү улустарның амыдыралчы эрге-ажыктарынга дүгжүп турар болгаш делегейниң тайбыгын база айыл чок чоруун быжыглаарынга адырын бөөр ийик деп онзалап демдеглеп турар.

Чепсегленнишкиннерин эдерер бүдүрерге болдурбазының болгаш чепсекти дүжүрериниг талазы-биле тодаргай базымнарны кылыры-биле холбашкан айтырыгларны сессияның делегаттарының чугаалажын көөрүнге киргеп турар. Оларның аразында—массалыг узуткаашкының чепсээнинг чаа хевирлерин болгаш системаларын, химиктиг база бактериологтут (биологтут) чепсекти хоругдаарынче, ядролуг чепсектиг шенелделерин бүрүн болгаш бүгү-ниити хоругдаарынче угланган совет саналдар бар.

Чепсекти дүжүрер талазы-биле бүгү делегей конференциязын чыыдырар дугайында айтырыгны база-ла хүн чурумунда киргеп.

Чоокку Чеен чүк кризизин политиктиг аайлап шинтпирлээриниң оруктарын дилеп тывары, а ол ышкаш кипр айтырыы дээн ышкаш ындыг айтырыгларны база-ла сессияның баштайгы хүн чурумунда киргеп.

ИТАЛИЯ: партиялар аразында чугаалажыышкыннар

РИМ. (СЭТА). Чурттуң хаара туткан чидиг политиктиг, экономиктиг болгаш социал кризисти ажыл эртериниң хемчегларының кады кылган программазын турузар талазы-биле партиялар аразында чугаалажыышкыннар Италияда үргүлүлеп турар. Амгы үе-чадада ол чугаалажыышкыннарда коммунистиг, христиан-демократтыг, социалистиг, социал-демократтыг, республиканы болгаш либерал партиялардың секретарларының төлөлекчилери, а ол ышкаш эксперттерге киржип турар. Олар экономиканың, хөй-ниити корунчурумун камгаларының, чурттуң социал амыдыралының талазы-биле программаның түүлдерин чугаалажып көрүп турар.

Солуннарның дыңнадып турарындан алырга, ажылны чоннарның быжыг турушту ажыл соксадышкынны демселинин түнелинде чедип алганы ажыл төлевириниң—амыдыралдың өртек-үнезиниң үзүктел чок өзүп турарындан хамаарыштыр шалыңны ойлап таварыштырар механизмниң өскерлип турар хемчээлдери онза чидиг жаргылдалыг болуп турар. Христиан-демократтыг партияның төлөлекчилери ажыл төлевириниң хемчээлдерин өскерти көөрүп негеп турар, ол чорук ажыл төлевириниң өспезинге чедирер апаар. Коммунистер болгаш социалистер, а ол ышкаш чурттуң профэвилел организациялары аңаа шинтпирлип-биле удурланып турар.

АДДИС-АБЕБА. Террор болгаш саботаж актыларын, чурттакчы чонну олуруп-кырып турар контрреволюстуг чажыт организацияларын ходелиишкиннерин Эфиопияның найысылалының чурттакчылары кленнеп буруу шапкан. Эфиопияның удазунга чаа шинтилелди тургузарынга орукту ажыдын берген революцияның чаалап алышкыларын камгалап алырынга боттарының шинтпирлиин чыскаалдын киржикчилери медеглээн.

И. БАБА-ЗАДЕНИҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

ДЫШТАНЫЛГАНЫҢ ТӨВҮ БОЛДУРАР

Барыын-Хемчик районда культура албан черлериниң ажылынын дугайында айтыгны район Советиниң эвлеглиг сессиязыныа чугаалашкан. Ол талазы-биле иletкелди Барыын-Хемчик райкүүскомунуң даргазынын орлакчызы М. Г. Верашагин кылган.

Районда ниитизи-биле 12 Культура бажыңы, клуб, 26 библиотека, 2 музыка школазы, 21 кызыл-булуң бар. Сөөлгү бо үш чылда 4 көдээ клуб культура бажыңнары кылдыр дериттинген. Районуң культура киллизиниң чанында ийи автоклуб, бир улусчу театр ажылдан турар.

Районда культура албан черлериниң ажылы сөөлгү чылларда эвээн эвижип, оларның идей-теоретиктиг шыныгының өзүп турарын каш чижек көргүзүп турар. Культура бажыңнарында, клубтарда ниитизи-биле 98 янзы-бүрү болгүмнер ажылдан турар, ында 1200 ажыг кижи хаара туттунган. Культура одагларынга чылда ортумаа-биле 800 ажыг культура-массалыг ажылдар болгулаан. Библиотекаларда ном фондузу чыл бүрү көвүдеп, номчукчуларның ниити саны 10 муң четкен.

Ажылчы чоннуң дыштанылгазын эки организастан, культура-массалыг ажылдарны бедик деңнелге чорудуп турар культура бажыңнары бар. Оларга Кызыл-Мажалыктың, Эрги-Барлыктың, Шекиээриниң Культура бажыңнарын хамаарыштырып болур.

Эрги-Барлыктың Культура бажыңында уран чүүлдүн 9 болгүмү ажылдап турар. Ында 272 кижи хаара туттунган. Башкы Чаш-оол Кууларының удурганы улусчу театрның болгаш «Анай-Хак» деп агитбригаданың ажылы макталдыг. Олар үчүн районда эвес, а харын-даа республикада эки ажылдыг коллективтериниң саныңа кирген.

Сөөлгү чылларда Кызыл-Мажалыктың Культура бажыңының ажылы көскүзү-биле экижээн. Оон ажылдакчылары өөдө культура одагларинга барып, практиктиг дуза көргүзериден алгыда, район төвүнге солуун кежээлерни, янзы-бүрү ужуражылгаларны эрттирип турар. Күш-ажылдың мурнакчылары-биле солуун ужуражылгаларны бедик деңнелге организастан эрттирип келген Чижээ, Социалистиг Күш-ажылдың Мөөдыры, тудугжу К. Х. Данымрык болгаш фронтчулар И. В. Борчевкин, Ч. К. Үнүпкен олар-биле ужуражылгаларны эрттирген. Ак-Ылаңгыл районуң чамдык библиотекаларының ажылында чедир ниитилеттинмейн турар айтырыглар хөй. Районуң библиотекалары номчукчулар хаара тудар, оларга ном бөөрүнүң талазы-биле планын чылдык-да күүсеткейн келген. Оон чылдаганы чүдеп? Библиотекаларда номчуур номнар-даа хөй, анза сонуургалдыглар-даа районда бар. Бөрте библиотека ажылдакчыларының боттарының четпес ажылын демдеглээр аналар. Райкүүскомуң культура киллизиниң (эргелекчизи А. Конгар) болгаш көдээ Советтериниң талазындан библиотекаларның ажылынче юшкак кичээнгей салып, хылалда тургуспайн турар. Чижек кылдыр район төвүнде төп библиотеканы ап көрээлиер. Ук библиотека эткен чылын номчукчулар хаара тудар планын 52, а ном бөөрүнүң—40 хуу күүсеткен. Библиотеканың ажылдакчылары номчукчу бүрүзү-биле ажыл чорутпайн, хүнде үчүн 2—3 номчукчуга ном бөөрү-биле кызыгаарланып турары канчан-даа таарышпас. Чаа келген номнарны номчукчулар ортузунга тарадыр ажыл чорудайн турар. Номчукчулар конференцияларын эвээн эртип турар. Чамдык үүниерде харын-даа оларның шоочалыг тургулаары таварылга эвес. Көлер библиотекаларның ажылы сулараан.

Чамдык Культура бажыңнары, клубтар, кызыл-булуңнар дыштанылганы — баулуг төвү болбайн, политмассалыг ажылдар чорутпайн турар. Шак мындыг Культура бажыңынга Дөн-Терезиниң Культура бажыңын хамаарыштырып болур. Ук Культура бажыңынга директор изырымнас. Ам бөзин дөрт директор солушкан. Анда тематиктиг кежээлер, ужуражылгалар, лекция, беседаларны эвээн эрттирип, чүгле кино үндүрери-биле кызыгаарланып турар. Ынчангаш ында, ылаңгыл аныяктарның талазындан арагалаар, ниитилеп корум-чурумун үрээр чоруктар бар.

Райсида культура албан черлериниң септелгеи, одаар чүүлдер, дериг-хереңселдер-биле хөндүртүнгени четпес. Барлыктың Культура бажыңы, Аянгатының библиотеказы одаар чүүлдер чогундан эткен кыжын неделя ниитилеп ажылдавайн турган. «Барлык», «Дөй-Терезин» совхозтарның культура одагларында стол, сандайлар, ойнаар хереңселдер чедишпес.

Район төвүнүн чамдык туду, улетпүр будурүлге организацияларында кызыл-булуңнарның ниити деңнелги четпес. Ында политкижидилгелиг ажылдарны эрттирип турарының деңнели куду. Чижээ, септелге-тудуг участогунда болган № 741 КМК-да кызыл-булуңнар ында түр ажылдан турар ажылчынарның ниити чүрүттүлге бажыңнары апарган.

— Бистиң улуг Культура бажыңывыстың кызыл-булуңун көдээ Совет болгаш салбыр контора кылып алган. А Культура бажыңының директорунун ажылдаар өрээлин эмнелге чери кылганындан бөзер эвээн үе эткен. Бо бүгү ажылдаарыга шантыктан турар—деп, «Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык салбырында библиотека эргелекчизи М. Хертек чөптүг шүүмүүлээн.

Районуң культура албан черлериниң ажылында четпестериниң бир чылдаганы ында тускай эртемнер кадрларының чедишпеанде. Районда ниитилеп-биле 64 культура ажылдакчыларының үүгүе үжеин тускай эртемнер. Кадрларның ажылдан үнер-керер чоруу хөй. Районуң культура киллизи кадрларны шилир, өөредер талазы-биле четпес ажылдан турар.

Районуң бүгү культура ажылдакчылары культура одагларын дыштанылганың ёзулуг төвү болдурарын чедип алыры-биле күженнишкиниг ажылдаар апаар дээрин сессия айытган.

Х. МОНГУШ,
«Шынның» корр.

советтер алыдыралы

БОДУНГА КЕЗЕЕДЕ НЕГЕЛДЕЛИГ

Эткен чылдың март. Кызылдың башкы училищезин юозарының кырында келген Вера Сат практика эрттирип, арга-дуржулга шиңгээдин алыр дээш Чадааанаың № 1 тыва ортумак школазынче чорып орган. Узун орукка хөйле чүвени эргилдир бодаан. Училищеден чорун турда, башкылары аная чагаан: «Чадааанаың № 1 ортумак школазында хөй чылда ажылдап келген улуг дуржулгалыг башкылар хөй. Бүзүрээр бис, практиканы эки эрттирип ап, башкылал ажылыңың талазы-биле чаа-чаа арга-дуржулганы өөренип алыр сен».

Келир үениң башкызы болур комсомолчу уругну школаның башкылар коллективи чылыы-биле уткаан. Оон күзел-чүткүлү кыштынып өөрүп турган. Ол школаның дуржулгалыг башкызы Опаан Кужуевна Ондарның классынга практиказын эрттирип эгелээн.

Сагыш ышкаш чүве кайда боор. Эртем-билигни теория кырынга өөренери бир ангы, а ону практикага ажылгаары белен эвес чүве болган. Эрттирер кичээлинге ол шыдаар шаа-биле белеткенип алыр. Ынчаарга класска кирип келгеш, алдеп чүве, ала-чайгаарла сүрээдеп эгелээр. Үжеп ажыг өөренчиларнин караа чүгле ында келир. Борбак кара-кара, эрес-шовалаң карактар чүгле оон арынче көөр. Ынай-бөөр шимчээрге безин чүгле ону эдертир көргүзээр. Ол бажын кодуруп келгеш, класстың дөрүнче көрүптерге, Опаан Кужуевна олче база-ла чылыг-чымчаа-биле бүзүрелдиг көрүп орар.

Ужа-тура кылаштан эгелээн чаш уруг кандыг ийик? Аныяк башкының ажылынга эге базымы база ындыг.

Ийи дугаар класстың өөренчиларни бичии-ле болгай. Башкы хензиг-ле кичээнгей чок болур болза, олар чалгаараан, хөлзеп үнер. Партага орта орбайн бөөр, кыйбынайзын-ла эгелээр—башкының чугаазы кулак кыдыы-биле ужуга бөөр. Бир кичээл үчүн дөртен беш минута-ла болгай. Өөренчилерге кандыг арга-биле быжыг билигни бөөрил?

Вераның эрттирген кичээл бүрүзүн башкы Опаан Кужуевна кончуг билдингир кылдыр сайгарып турган.

Оон артында аажы-чаны оожум, сос-домаа эвилең-ээлдек. Ол негелделиг...

Вера Сат практиказын кончуг эки эрттирип. Опаан Кужуевнадан хөй-ле үүлдерни өөренип билип алгаш, училищезинге өөрүшкүлүг чедип келген. Оон соонда доозарының күрүне экзаменнерин туткан.

Ол училищени доозун алгаш, Чадааанаың № 1 школазынга башкылап чедип келген.

Өөредилге чылының эгелээринің мурнунда школада партия организациязының секретары Сендинмаа Алексеевна биле Опаан Кужуевнаның аразынга мындыг кыска чугаа болган:

— Силер хоочун башкы болгай силер. Бистиң школаыстың дагдыныышкын ажылынче улуг кичээнгейни салып турарын кончуг эки билир силер. Опаан Кужуевна. Ынчангаш силерге Вера Сатты быжыглап тур бис. Ажырбаа ыйнаан?— дээш, партия организациязының секретары хүлүмзүрээн. — Силерниң практика эрттиртип турган башкыңар ол ышкажыл.

— Ацаа күзеддиним-биле дузалаарынга белен мен.

— Кончуг эки-дир. Аныяк башкыны ажылга шууладыр херек. Ол ам бир дугаар классы башкылап эгелээр. Билбес эвес силер, баштайгы чыл берге болгай.

— Ындыг харын, Сендинмаа Алексеевна. Ажылдың харыысалгазын билип тур мен.

Опаан Кужуевнаның сагыш-сеткили оон-биле оожургап калбаан. Вера Дагбаевнаның ажылынче өөредилге чылының баштайгы хүнүндеп эгелээн, сагыш салып келген. Кандыг-даа ажылды эки эгелеп алыры чугула. Бир эвес аныяк башкы бирги классчыларны эгезинден эгелеп холга албас болза, оларның чурумуда кошкак болур, өөредилгезин-даа суларай бөөр. Ынчангаш ол оон кичээлдериниг үргүлүү олуржуп, ажыктыг арга-сумени берип келген. Вера Дагбаевна аная улам өөрээн. Берге болбайн аап, өөренчи бүрүзү ангы-ангы аажы-чаныг болгай. Чамдык уруглар школага эки белеткелдиг келир: санаа, номчуттар болгулаар. А чамдыктары үй чок. Теңектевир, чугаа дыңнавас оолдар база бар болур. Оларны көргеш, оске өөренчилер база өттүнүп эгелээр.

Опаан Кужуевна Ондар ам 26 чыл дургузунда башкылап турар. Ынчангаш оод арга-дуржулгазы улуг. Өөренчилерге берип турар билии ханы. Бо чылдарның дургузунда од эге класстарның өөренчилерин башкылаан келгеш, бодунун башкы ажылынга биче эвес арга-дуржулганы мөөнцеп алган.

Опаан Кужуевна боду кончуг оожум будуштуг. Оон өөреникчилерге үн бедиктин, шугулдап турганын кым-даа көрбөөн. Башкының кичээлдери база ындыг байдалдыг эртер. Өөренчи бүрүзүн башкының сөзүн дыңнаарынга, ол ёзугаар хаалыр боданырынга чаңчыктырып каап. Чамдык кичээлдериниг ыржым-шыпшыны капчаар, өөреникчилер боданып, бижиттинип орар. А олар ход көдүрүп харылай бергенде, мыткыр болгаш дидим. Чүте дээрге харылап турар өөренчи бодунга кончуг бүзүрелдиг-дир.

Башкы кичээл эрттирип турган, урутлар моган-шылан, чалгааракан эгелээрге, өөредип турган эртемниң азы темазының аайы-биле бир-ле солун оюшу тыва каптар. Өөреникчилер аная амыраан, катап-ла омак-сергек апаар. Башкы ортумак деңнелге өөренип турар оң ийи эөреникчини бүгү талазы-биле сайгарып көрүп, оларның билиниң деңнелин хынаан көрген. Ындыгларның өөредилгезинче үргүлү кичээнгейни салып келген.

Коммунист Опаан Кужуевна школада өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың деңнелин доктаамал хынаар. Ол аныяк болгаш хоочун-даа башкыларның кичээлдериниг үргүлүү олуржуп, оларның арга-дуржулгазын пентередир дээш хөй талалыг ажылды чорудуп келген.

Ынчангаш Төрээн чурт оод ак сеткилдиг башкы ажылын бедин-биле үнелеп, ону Ленинчи юбилей медаль база Күш-ажылдың Кызыл Тук ордени-биле шаннаан. Башкы аная улам хей-аът кирип, улуг чүткүл-биле ажылдап, чурттан чоруур.

О. ХОВЕЦМЕЙ.

Суг-Хөл ажылчын кооперациязының автолавказында чолаачылавышаан садыгжылап ажылдап турар Кан-оол Хомушку «Алдан-Маадыр» совхозтуң малчыннарының күзенчиг ажылчызы. Ол бодунуң харылап турары Оргу-Шөл, Чодураалыг-Сайыр болгаш Шекиээр хойжу бригадаларга айда каш удаа чедип, малчыннарны эң чугула бараан-ар-биле хандырып турар.

ЧУРУКТА: К. Хомушкунуң ажылдап турары.

М. ХЕНЧЕ-КАРАНЫҢ фотозу.

УЛАМ СОРУК КИРИП

Совет улустуң сонуургалы калбак, угаан-бодалынын негелдези байлак. Оларга бистиң чуртувустуң хой-хой театрлары, музейлери, культура ордулары, клубтар, культура бажыңнары, парктар, стадионнар, библиотекалар бараан болуп турар. Чуртта 10 миллион ажыг кижи улусчу университеттерде хаара туттунган. Бистиң улуг Төрээн чуртувуста 135 муң клубтар ажылдан, бот-тывынгыр уран үүл коллективтери 15 миллион кижини хаара тудуп, бот-тывынгыр уран үүлге чоннуң сонуургалын хайныктырып турар.

Бистин республикада районуң 15, хоорайның үш Культура бажыңы, дөрт кызыл-оң, көдээнин 73 Культура бажыңнары, 20 автоклубтар, көдээнин 41 клубтары, профвиледеринин 38 Культура бажыңнары, албан организациялар, бүдүрүлге черлериниң 7 клуву ажылдап, культураның одаглары болуп, чоннуң ортузунга политмассалыг культура ажылын чорударының, кижилериниң хостуг шактарын солуп, идей-кижизидилгелиг деңнелге эрттиреринин ёзулуг төптери апарган.

Амгы үеде культура-чыдыышкын албан черлеринде чаа Конституцияның толевилелин чон чугаалажып турар. Бо ажылга республиканың культура ажылдакчылары эң идепкейлиг киржип чон ортузунга организакчы улуг ажылды калбарткан.

Культура бажыңнары, клубтар амгы бо хүннерде чон ортузунга чорудар культура - чыдыышкын ажылын тускай план ёзугаар чорудуп эгелээн. Тараның Чадааанаың, Шагаан-Арыгның, Сарыг-Септиң Культура бажыңнарының ажылдакчылары чаа Конституцияны чон ортузунга калбаа-биле чугаалажырының төптерин апарган.

Чөөп-Хемчик районуң Хайыраканда, Бажын-Алаакта, Улуг-Хемниң Ак-Туругда, Кызыл-Дагда көдээ культура бажыңнары, клубтар база-ла политмассалыг ажылды калбарткан.

Чаа Конституцияның толевилелин чугаалажырынга Культура министерствозунуң чанында республиканың эртем-методиктиг культура-чыдыышкын албан черлериниң ажылдакчыларына методиктиг дузаны доктаамал көргүзер дээш шудургу ажылдап турар.

Амгы үеде «Районуң Культура бажыңы — клуб ажылының методиктиг төвү» деп республика көрүлдези чоруп турар. Ол эрткен чылдың мартта эгелээн. Көрүлдения кол сорулгазы болза культура-чыдыышкын ажылынга амыдыралдың негелдезинге дүгүүп турар чаа арга-методту ажыглаарынче, СЭКП-ниң XXV съездизинин материалдарын пропагандаларынга районуң культура бажыңнарының методиктиг кабинеттериниң ажылын күштелдирериниче углаган.

Улус ажыл-агыйының плачын амыдыралга бот-тандырарының, социалистиг чарышты калбартырының, онгу беш чылда республиканың бүдүрүкчү күштерин улам хогжүдериниң дугайында тайылбыр ажылдарын чон ортузунга чорударынга культура бажыңнарының методиктиг кабинеттериниң кирпер үлүү улуг.

Х. ОЙДАН-ООЛ,
Тыва АССР-ниң Культура министерствозунуң чанында республиканың эртем-методиктиг кабинединиң директору.

Сегиржип алыышкын

(БОЛГАН ТАВАРЫЛГА)

— Бисте диригамытаннар дугайында бир солун чүведен чугаалаан берицерем—деп, оолдар Шокат ирейден дилей бергеннер.

— Ынчан чеди айның ортаа үезі турган чүве ийин—деп, иревис чугаазын эгеледи.—Бис Оттук-Даштан Тойлукче суваи инектер сүрери-биле Пар ашак-биле баргаш, дөртен шаа инектер хүлээн алдывыс. Паром аксынга сүрүп эккеп турувуста, чайгы хүн изиш, инектериивис шаашкактай бергеи. Ам канчаар, серидей бөөрин маназар ужурга тавары-штывыс. Инектеривисти ортулукче киприп алгаш, оон инек үнер черин дестээш, дужунга одаглаары бергеи бис. Мен одаг хаа, шай хаймыдыра бердим. Эжим аттарывыстың ээрлерин сойгулааш, серин черге ортегилеп каап, кылаштан оро, ыяш бажында бир-ле чүвени кичээдгейлиг коре берди.

— Ында чүнү шинчилей бердин, оол?

— Ус-кушкаш уязын чарашсынын көрүп тур мен, магалыг-ла шевер амытан-дыр аа — дээш кылаштан келди.

— Ийет, дыка шевер амытан боор, боду хензиг, эргек бажы дег хиреңшде, оон уя кылып алганының шеверин көрбес сен бе? Артында уязын будуктун эң-не чиңге бажынга азын аар. Ынаар чүү-даа четпес: ас, күзен-даа, чылаңдаа. Уяның аксы куду халагар болгаш ынаар чаъс суу бала кирбес. Бистиң байкаралар ону уян-кушкаш деп адаар улус болгай аан.

Ол орта шайлап ора, ус-кушкаш дугайын, оон шеверин, кежээзин магадап, чаптан үр-ле хоорештивис. Эжим шагыраан боор, ээрин сырташташ, човаан дөңгеш, холестей берди. Мен-даа чеже олурар, эштиң эйнына кирип, ийлешип чыда удумзурай берип-тир мен. Ол душта бир-ле кушкаш хөлзеп, мыжыргайны берди. Дыңнап чыдарымга, черле соксавас, бир-ле чүведен коргун, дүвүреп, а харыда-даа дуза дилеп турганзыг болду. Ковайын келгеш, оон уунче коре бердим, чүве-даа көзүлбес. Эжимнин девин чаала чаптан корген уязынче шиглиг дораан олче кызылдаан маннай бердим. Уя бирде черже халанайнын, бирде дедир үүнүп каап-ла тур. Ус-кушкажым—чарашшайым, уя кырында далбаңнадыр ушкан, мыжыраан, хөлзеп-ле тур. Ындынче маннай бергеи көрүмге, авыра, азыра! Медөжөкдаа улуг чылан уяже бажын чедире каап, дедирленип-ле тур. Чоокшулай бөөрге-ле, ыяш хөлайын бадыптар, ынчаар орта чылан дедирленип турар мындыг-ла-дыр. Оон чиирен, будумга бичин будуктар илдигерге чожуп, ору халын каап чорааш, одагда эжимге-ле келдим. Кижим мөөн шимээнимдеп оттуп, ковайын келгеш:

— Инектер үнүп эгелей берди бе?— дей-дир.

— Инектер турлар. Демги көргениң ус-кушкаш уязынче чылан халдап тур, оон оолдарын чыын чиир дээш оралдажып-ла тур — дээрим билек, кижим тура-ла халыды.

— Чүте соп кагбадың, кончуг чииртимни?— деп ийлин кедип ор.

— Ону канчап согарыл? Каргга уя база үстүн чаштайла бергей — дээш, ийлим кеткеш турып келдим.

— Шш. Уяны үреп болбас. Че, бараалы!

Уя чанынче ийлээ маңнажып чеде бердивис. Кушкажывыс дүвүреишаан. «Ат болду, ажы-голум тынын алыңар! Дузалажыңар!»— дээнзиг. Хөөкүйүнүң чалгыларны шылап, аксы-боску калар четкен чүве ийнаан, ам-даа ушпушаан.

— Че, канчаар бис?

— Хап болбас! Уяны үревес!

— «Үжеп ийиңни» ап ал дидим чоп, а сен ону заартыктадың.

— Ап-даа чораан болза, мындыг чииртим амытанны канчап боолаарыл, боо дегбестей бергей — дээримге, кижим шуут-ла хыйланыр дивес силер бе.

— Боо-биле дайзынны узуткаар ышкажыгай, ынчангаш-ла боову эдилээр ийнаан, эш!

— Бокта! Кушкажывыс ужун чоруй баады. Ол канчаары ол дээр сен? Чогенгени ол бе?

— Чадавас, чеже боор дээр сен, а бис ийи хей-ле аазады берген тур ышкажыл бис.

— Мынчаар-дыр. Узун ыяш бажынга бижектеп шарып алгаш, чыланы үзе кезер азы иштин тө шиштээр. Ам «бижек бужартай бөөр» дээр сен бе?

— Эки суме-дир. Кушкажывыс чорбаанда, дем-не ынчаар чүвевисти.

— Сен мону кадар. Мен ыяш кезин келийн — дээш, эжим талдар аразынче кирди. Элдеп чүве, бо дайзынны узуткан каарывыска, кушкажывыс келбезе, чаш кушкаш оолдарын кым азыраарыл? Дора өлгүлеп калбас бе? Күжүрлерин деп бодап орумда, эжим-даа келди. Ол чиңгежек, хөөнү, кургаг тал кезип алган, оон бажынга бижээн шарыыр деп белеткеп берди.

— Кушкажывыс ужуп келди.

— Каяа чораан дээр сен, оол?

— Таптыг көр даан. Борбак кара чүве тудуп алган чүведир — деп апар чугаалдым.

— Ийе, ийе, көрдүм, шимээргевээлиг. Кушкаш борбак кара чүвени тудуп алган, чылаңның кырында мырыңай чоок хириледир ужуп тур.

— Чыланның кырынче кара чүвени салыпты!

— Ийе, көрдүм. Ам бир-ле чүве болур эвеспе, таптыг көөр бис.

Кушкажывыс ам будукка олурун алды. «Ол боор сени! Мээн «начыныымдан» үнүп кай баар сен»— дээнзиг, чалгыларын бичин думчуу-биле аштап, борбаңайнын олур.

Оон чылан девиден эгелээн, бажы ол-бо талазынче шоюжаңайнын, кудуруу эвээн, долгажып-ла тур. Ынчан турза-турза, ыяштан адырылган, черже пет кээп дүштү. Оон саламындан хосталган уялыг будук кожаңайнын артын калды. Кушкажывыс «дайзын чүнү үүлгедин каапкан эвес» дээнзиг уязында-ла баарды, а бис ийилээ чыланда-ла бардывыс.

— Боок ана! Хөөкүйнүң чалап эккелген «начыны» бо ышкажыл, оол.

Кушкажывыстың чалап келгеш, чыланның кырынче салыпкан борбак кара чүвези — ужун чоруур, улуг ногаан оттуг доос-кара болган. Ол келгеш, чыланның чушкуузунуд ийи кыдында дөмейлешкек сарыг-сарыг ойбундуларынче ийи доора азыын кирп каданкаш, черле салбаан. Чылан аңдарлын, долгаңын, оон адырлын алыр дээш канчаар оралдашады дээр, а доос-каравыс салыр ужур-даа чок. Шак ынчаар эгээн-не хүрештилер. Ам-ла чылан шимчевестеп, өөз агара берди. Оттуг доос-каравыс ийи азыын ужулгаш, оозун башкы ийи даваны-биле аштагылаап, хээлиг-хээлиг ногаан чалгыларын чада хергилээш, хиралеп-дир ужуп чорупту. Чылан олгеп.

— Хөөкүй ус-кушкаш, сен чүгле ус-шевер эвес, угаанның улуг, эш-өөрүн хей, өр-хей-дир сен!—дел мактааш, одаавысче базыптывыс. Иревис чугаазын ынчаар доосту.

— Че, оолдар! Аттарынар тудунар, ажылдан кирипээлем — деп, бригадир кый дей берди.

Т. ОПАА.

Телевидение

ИЮНЬ 21-ДЕ

МОСКВАДАН

10.00—Медээлер.
10.10—Эртенги гимнастика.
10.30—Уругларга фильм. «Эш-өөр». Уран-чечен фильм.
11.40—«Дериг амытаннар оранында». География эртемнеринин кандидады Н. И. Дроздов дамчыдылганы чорудар.
12.40—«Улустуң аллгалары». Концерт.

КЫЗЫЛДАН

12.55—«Школа шизи». Телешин.
14.20—17.35—Чапсар.

МОСКВАДАН

17.25—Уругларга фильм. «Менде арзылап бар». Уран-чечен телефильм. 1-ги серия.

КЫЗЫЛДАН

18.35—Телемедээлер.
18.50—«Дүвүрээзин болган таварылгада». Документалдыг фильм.
19.20—«Делегей байдалының дөпчулалы». Дамчыдылга.
19.40—Телемедээлер.
19.50—Чарлалдар, реклама.

МОСКВАДАН

20.00—Медээлер.
20.10—«Шуптузун билип алыксан тур мен!» Киножурнал.
20.20—«Чопшээрежилгениң, дем каттыштырылганының оруктары-биле». Документалдыг телефильм. Автору болгаш дамчыдылганы чорудар кижи—Г. Зубков.
21.15—«ТТ экранда эң баштай». «Үш мушкетөр». Уран-чечен фильм. 2-ги серия (Франция—Италия).
23.00—23.45—«Уе». Информастыг программа.

Агаар

Кызылдың агаар станциязының медээзин ёзугаар алырга, бүгүн республикага эдир булуттаар, чаъс чагбас. Барыын чүк утланыышкынныг хаттың дүргеин секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураза 24—26 градус изиир.

Кызылга биче булуттаар, чаъс чагбас. Барыын чүк утланыышкынныг хаттың дүргеин секундада 5—10 метр чедер. Агаарның температураза мурнуу-барыын районларга 30—35, оскелериге 25—30 градус изиг болур.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ИЮНЬ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Өлүг кижиниң тоогузу» 10.00, 11.45, 13.30, 15.15, 17.00, 18.45, 20.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Илья Муромец» 10.20, 12.10, 14.00, 15.50. «Тайга кырында дүвүрээзин» 17.40, 19.20, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Хензиг давгыны» 15.00, «Фердинанд Люстуң амыдыралы болгаш өлүмү» (3, 4 серилзы) 17.00, 20.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Харам бай болгаш ядыы кижи» 15.00, «Айвенго» хемнинг чажыды» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

ЧАЙГЫ КИНОТЕАТРГА: «Фердинанд Люстуң амыдыралы болгаш өлүмү» (1, 2 серилзы) 15.00, 17.30, 20.00 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: ИНДЕКС 667000

Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Редакторнуң 2-24-03, редакторнуң орлакчыларының 2-35-24, 2-31-75, пропаганда киллизиниң 2-31-75, харыысалгалыг секретарының 2-23-54, партийжи амыдырал киллизиниң 2-37-13, культура киллизиниң 2-23-54, көдээ ажыл-агый киллизиниң 2-21-47, үлетпүр киллизиниң 2-22-64, чагаа киллизиниң 2-41-27, информация база совет тургузут киллистериниң 2-20-60, корректорларының 2-27-41, бухгалтериялың 2-12-45, секретарат тың 2-23-35, солун келбейн барганда 2-32-75 телефонче долгаар.

Тираж 16332. Чагыг № 203.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер, полиграфия болгаш ном садылының талазы-биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1). ТС—00845.